

'Ik weet niks meer,
ik kan niks meer,
ik doe niks meer'

THEMA: DEMENTIE

Onder
Weg

Inspiratie
voor
reisgenoten

06 **OPINIE**

'Dit is toch geen menswaardig leven meer'

Dementie is een ellendige aandoening met een immense impact. Het zet de wereld op zijn kop, zodanig dat mensen zich afvragen of hun leven er nog wel toe doet. Liever dood dan dement, hoor je sommigen zelfs zeggen. Is er in het koninkrijk van God plaats voor mensen met dementie? En in de kerk?

10 **TOERUSTING**

Op zoek naar puzzelstukjes

Hoe verleen je pastoraat aan mensen die lijden aan dementie? Geestelijk verzorgers Gea Wezeman-Janssens en Peter Versloot legden zich erop toe. 'Als iemand je bezoek na een kwartier weer vergeten is, betekent dat niet dat hij het niet gewaardeerd heeft.'

20 **EYEOPENER**

De kunst van het relativeren

Relativeren is een kunst. Een kunst die je kunt leren, zoals ook Paulus heeft gedaan. Kun jij de situatie waarin je als gelovige of als kerk terecht komt in relatie brengen met Christus' zaak op aarde?

28 **ONTMOETING**

'God heeft mijn weg omgebogen'

Marion Klapwijk (58) uit Capelle hoopt één ding heel sterk: dat mensen kracht ontlene aan haar verhaal en er geen aanstoot aan nemen. 'Ik weet dat ik ondanks mijn ernstige oogziekte niet blind zal worden. God heeft me daarvan overtuigd. Maar God gaat met iedereen mee, ook als je niet herstelt.'

24 **FOTOREPORTAGE**

GKv en NGK starten herenigingsproces

Met een gezamenlijke vergadering van hun landelijke besturen en een avondmaalsviering hebben de GKv en de NGK op 11 november in de Nieuwe Kerk in Kampen de eerste concrete stappen op weg naar kerkelijke eenheid gezet. *OnderWeg* was erbij.

32 **JEUGDWERK**

Ruimte voor een #life hack

In de herfstvakantie ging Paul Smit als reisleader van een groep jongeren naar Taizé in Frankrijk. De reisleaders werken in Taizé mee aan het programma door leiding te geven aan een internationaal groepje jongeren tijdens Bijbelstudie en corvee. Door de open gesprekken gedurende de week ontstond bij de jongeren de ruimte om hem te vragen naar een *life hack*.

28 INTERVIEW

'Ik weet niks meer, ik kan niks meer, ik doe niks meer'

Tegen anderen zegt Joop Scheltens vaak: 'Ik heb alzheimer, maar ik merk er niks van!' Voor zijn vrouw Coby geldt dat allerminst. De zorg voor haar man is intensief. Ze moet afscheid nemen van hoe hun leven samen was.

EN VERDER:

- 4 **Praktijklokaal**
- 12 **Redactioneel**
- 17 **Nieuws**
- 17 **Colofon**
- 18 **Stimulans**
- 19 **Column Eline de Boo**
- 23 **Nieuws**
- 31 **Column Maarten Verkerk**
- 34 **CGK moet hermeneutische vragen onder ogen zien**

Stockbeelden: Photographee.eu/Shutterstock (pagina 1, 10-11); sweetpublishing.com (pagina 4 onder); Juan Ci/Shutterstock (pagina 6-7); CREATISTA/Shutterstock (pagina 8-9); Pearl/Lightstock (pagina 20); shironosov/iStock (pagina 33); Freedom Studio/Shutterstock (pagina 34-35).

Een dementievriendelijke gemeente?!

**Al krimpen mijn gedachten
en raak ik woorden kwijt,
verlies ik taal en tijd,
uw woord is levenskrachtig.
Er zijn herinneringen,
uw hartslag in mijn oor,
als ik uw klanken hoor
en psalmen mee kan zingen.**

Bovenstaande woorden uit Gezang 172 raken mij telkens weer. In mijn ogen beschrijft dit vers het proces dat zich voltrekt als de diagnose dementie wordt gesteld. Het herinnert mij aan alle mensen in mijn omgeving die als gevolg van dementie veel van wat ze wisten kwijtraaken – welke dag het is, waar ze wonen, wie hun geliefden zijn. Het lied doet mij ook denken aan de pastorale bezoeken waar mensen samen bekende psalmen zingen.

Het vers raakt mij ook omdat het één van de weinige momenten is dat er in de kerk gesproken wordt over dementie. Ik kan mij niet herinneren wanneer er voor het laatst expliciet gebeden is voor hen die te horen hebben gekregen dat zij lijden aan dementie en voor degenen die om hen heen staan. Of wanneer er gesproken is over de angst van veel mensen om zelf ooit deze diagnose te ontvangen.

Met dit nummer van *OnderWeg* willen we bijdragen aan het gesprek over dementie binnen de kerk. Dat doen we door een kwetsbaar gesprek met een echtpaar dat sinds twee jaar geconfronteerd wordt met dementie, een interview met deskundigen die vanuit hun eigen ervaring delen hoe je dementerenden en hun naasten tot steun kunt zijn en een beschouwing die ons een spiegel voorhoudt omtrent ons denken over dementie.

Ik hoop dat het mag bijdragen aan dementievriendelijke gemeenten: gemeenten waar mensen met dementie en

hun naasten zich gesteund voelen en zich een waardevol kind van God weten, in alle omstandigheden, los van prestaties en vermogens.

**Debbie den Boer (NGK),
redacteur *OnderWeg***

GKv Zwijndrecht: lessen zelfverdediging voor meiden

Waar denk je aan bij kerkelijk jeugdwerk onder meiden van 12 tot 19 jaar? Vast niet aan lessen zelfverdediging. Maar dat gebeurt wel in de GKv Zwijndrecht. Volgens één van de organisatoren, zelf beoefenaar van een vechtsport, was de aanleiding een concrete situatie waarin een meisje werd lastiggevalen en haar vriend werd mishandeld. Samen met een ander besloot hij lessen zelfverdediging aan te bieden, met als belangrijkste invalshoek: ga dat soort situaties uit de weg. 'De neiging is groot om op zo'n moment op slot te schieten en het allemaal maar te laten gebeuren. Wij helpen de meiden te beseffen dat je vaak ook kunt besluiten weg te gaan.

Het gaat er vooral om dat via de lessen het zelfrespect van de meiden wordt vergroot.' De organisatoren wijzen erop dat op dit punt – zelfrespect – het belangrijkste thuis gebeurt, in de opvoeding. Daar willen ze op voortborduren, waarbij gedurende de tien cursuslessen aan de parate kennis rond zelfverdediging wordt gewerkt.

Tijdens de lessen wordt een veilige situatie gecreëerd: de cursusleiders zijn altijd met z'n tweeën, de ouders zijn erbij en jongens zijn niet welkom. 'Als er jongens bij zijn, krijg je snel een sfeer van bravoure, waardoor de lessen hun doel voorbijschieten.' Mogelijk komt er in Zwijndrecht voor jongens nog wel een vergelijkbaar initiatief.

'Het gaat er vooral om dat via de lessen het zelfrespect van de meiden wordt vergroot.'

Groeiende aandacht voor Openbaring

Terug van weggeweest: het Bijbelboek Openbaring. Enkele decennia geleden kreeg het boek binnen ge-

reformeerde kerken veel aandacht, daarna werd dat veel minder. Maar nu is er in veel plaatsen weer aandacht voor dit boek. De

NGK Groningen houdt er een leerhuis over, in Houten worden er preken (GKv) en een cursus (NGK) aan gewijd, en in de Ichthuskerk (GKv) van Den Haag-Scheveningen geeft ds. Jasper Klapwijk er een cursus over voor belangstellenden. Uit de aankondiging daarvan: 'Openbaring is als het ware het slothoofdstuk van de Bijbel. Wie het ongelezen laat, mist daardoor heel veel. Maar het is wel een moeilijk boek. De cursus wil mensen handvatten geven om dit boek met begrip te kunnen lezen.' Aanleiding voor de cursus is de constatering dat Openbaring voor veel christenen een gesloten boek is: ze kunnen niets met de bizarre visioenen. Tegelijkertijd is het boek voor anderen favoriet, omdat ze daarin iets denken te vinden over Gods plan met de wereld. De cursus is net gestart en gedurende vier avonden wordt het Bijbelboek besproken. Aan de orde komen vragen als: Waarom is dit boek zo moeilijk? Hoe zit het in elkaar? Hoe lees je dit soort visioenen?

Openbaring is voor veel christenen een gesloten boek is: wat moet je met de bizarre visioenen?

Kinderen aan kinderwerk in NGK RijnWaarde

Kinderwerk is immers voor kinderen? De NGK Rijnwaarde in Leidsche Rijn schakelt tieners in als helpende handen bij de zondagse KidsTijdgroepen. Het gaat daarbij om kinderen uit groep zeven en acht van de basisschool en uit de brugklas, die afwisselend in de verschillende leeftijdsgroepen worden ingezet. De volwassen kinderwerkers zorgen ervoor dat ze ook echt een serieuze taak krijgen, die verder gaat dan enkel limonade inschenken. Zo kunnen ze hun gaven ontdekken en ontwikkelen. Annemarie Rietkerk, die in de wekelijkse

nieuwsbrief de gemeente informeert over het kinderwerk, schrijft: 'En dan is er die brugklasser die tijdens het kindermoment in de viering ineens naast je staat en in je oor fluistert: "Is er nog ergens iemand nodig, ik wil zo graag helpen in de KidsTijd. Het maakt mij echt niet uit in welke groep hoor!" Eigenlijk worden de tienerhulpen van tevoren al ingedeeld (hij ook) en we hebben ook niet onbeperkt ruimte. Maar zoals hij mij aankijkt met die grote, verlangende kijkers, kan ik gewoon geen nee zeggen en ter plekke bedenk ik welke kinderwerker hem niet zal terugsturen.' "Pro-

beer het maar even bij die en die", fluister ik. Met een *big smile* vertrekt hij even later naar één van de KidsTijdgroepen. Het is hem weer gelukt! Die komt er wel, denk ik dan. Stiekem ben ik trots op zijn assertiviteit.'

Kenmerkend voor de NGK Rijnwaarde is de positieve aanpak. 'God heeft onze gemeente rijk gezegend met enorm veel enthousiaste, unieke kinderen', aldus Annemarie Rietkerk. 'Ik verwonder mij ook over de gaven en creativiteit die Hij zowel aan de kinderen als de volwassenen heeft toevertrouwd.'

Kapelkerk gedenkt overleden Alkmaarders

In steeds meer gemeenten wordt op de laatste zondag van het kerkelijk jaar – dit jaar 26 november – aandacht besteed aan de overleden gemeenteleden. De GkV Alkmaar heeft iets anders gedaan. Op 1 november organiseerde zij een Gedenkwednesday. 'We wilden onze kerkdeuren openzetten voor de inwoners van Alkmaar die treuren om het verlies van een geliefde. Samen willen wij in de Kapelkerk om elkaar heen staan in het verlies, het gemis en het verdriet', aldus

Henk Eilander, één van de organisatoren. Hoe zag die avond eruit? Familieleden konden een foto meenemen van de overledene en diens naam laten noteren. Deze namen worden tijdens de bijeenkomst voorgelezen. De bezoekers konden een kaarsje opsteken. Er werden liederen gezongen, er was ruimte voor stilte, Bijbellesing, gebed en er was een overdenking door ds. Sietse Greving, waarin hij inging op oude en eigentijdse uitingen van verdriet.

En verder

...kende de Bazuinkerkerk (GkV Kampen-Zuid) kortgeleden een bijzondere dienst, met daarin geen preek, maar wel ruimte voor het langste kerklied: Psalm 119, in de versie van Psalmen voor Nu. Het zingen ervan duurt zo'n twintig minuten; ...kwamen alle soorten muziek – van christian metal tot psalmen op hele noten – voorbij in de generatiedienst van de GkV Houten. De

opzet van de dienst is bedacht door 16+-jongeren en de bedoeling is dat gemeenteleden met elkaar in gesprek gaan. Dat alles in het kader van interactieve middagdiensten; ...had de NGK Heemstede dit jaar geen dankdagkerkdienst, maar een dankdagmaaltijd, waar overigens ruim gelegenheid was om God te danken en daarover met elkaar door te praten.

Over dementie en Gods koninkrijk

‘Dit is toch geen menswaardig leven meer’

Dementie is een ellendige aandoening met een immense impact. Het zet de wereld op zijn kop, zodanig dat mensen zich afvragen of hun leven er nog wel toe doet. Liever dood dan dement, hoor je sommigen zelfs zeggen. Is er in het koninkrijk van God plaats voor mensen met dementie? En in de kerk?

tekst **Tim van Iersel**

‘De conducteur liep over straat en ik had te weinig geld’, zegt meneer Anker tegen me. ‘Dus in het park was er geen vogel te zien.’ Ik begrijp niets van wat hij zegt. Hij zelf ook niet. ‘Sorry, er zitten gaten in mijn hoofd.’ Meneer Anker heeft dementie. Bij dementie denken veel mensen alleen aan vergeetachtigheid. Was dat maar zo. Dementie geeft vaak ook problemen met alledaagse handelingen, zoals koffiezetten en aankleden. Een verandering in karakter kan eveneens een gevolg zijn. En er kunnen taalproblemen ontstaan: zinnen gaan minder vloeiend, woorden zijn zoek en verhalen worden onsamenvattend.

Zo spreekt meneer Anker. Ik kan hem doorgaans niet volgen. Hij lijkt in zijn eigen wereld te leven. Vol passie en vuur probeert hij mij soms van zijn standpunt te overtuigen, al heb ik geen idee waarover en waartoe. Af en toe

de naam van je broer niet meer weet. Je hebt intens verdriet, omdat je afhankelijk wordt van zorg, zelfs voor de kleinste dingen, zoals het zetten van een kopje koffie.

'Hij is er niet meer', zegt een partner van een man met dementie tegen me. 'Ik ben nog getrouwd, maar eigenlijk al weduwe.' Haar man zit naast haar, maar kijkt in het luchtledige. Ik schrik niet meer van deze opmerking, ik heb hem al zo vaak en van zo veel mensen gehoord. Tegelijkertijd schokt het me dat ik er niet meer van schrik.

Niet alleen voor de persoon met dementie zelf, maar ook voor zijn of haar naasten staat het leven door deze ellendige aandoening op zijn kop. 'Ik heb op het punt gestaan haar iets aan te doen', zegt de partner van een vrouw met dementie. De zorg voor haar was zo zwaar dat hij het nauwelijks meer uithield. Ze liet hem geen moment op de dag alleen. 'Zelfs als ik op het toilet zat, ging ze met me mee', vertelt hij. 'Ze voelde zich zo onveilig in zichzelf.' Hij was de uitputting nabij, maar een verhuizing naar een verpleeghuis lukte niet, omdat ze haar achteruitgang tegenover de betrokken instanties goed wist te verbloemen.

benoemt hij haarfijn wat de dementie met hem doet: 'Het is een chaos hier vanbinnen.'

Schrik

Dementie heeft een grote impact. Het tast de grondslag van je bestaan aan. Je voelt je onveilig, omdat je niet meer weet hoe je na een fietstochtje of een boodschap thuis moet komen. Je schaamt je, omdat je tijdens een verjaardagsfeest

>> 'Zelfs als ik op het toilet zat, ging ze met me mee' <<

Schuld

'Eigenlijk ben ik zijn zoon', vindt Frans, de 50-jarige zoon van meneer Anker. 'Nu is hij mijn kind.' Meneer Anker is zo afhankelijk van de zorg van zijn zoon dat de rollen als het ware zijn omgedraaid. 'Ik kan niet meer bij hem terecht als ik iets belangrijks in mijn leven heb meegemaakt', zegt Frans verdrietig. 'Hij is er nog wel, maar niet meer zoals hij was.' Als naaste van iemand met dementie kom je voor onmogelijke beslissingen te staan, die jij als vertegenwoordiger moet nemen. Frans: 'Ik vind het moeilijk om voor een ander te beslissen over bijvoorbeeld medische zaken. Ik doe het wel, maar toch.'

De beslissing om naar een verpleeghuis te verhuizen ging gepaard met ge-

menge gevoelens, waaronder een groot gevoel van schuld. Frans: 'Ik voelde me de slechtste zoon van de wereld.' Hij is dan ook resoluut: 'Ik hoef dit niet mee te maken. Als mij dit overkomt, stap ik eruit. Dit is toch geen menswaardig leven meer.' Zijn euthanasieverklaring ligt al klaar.

Waardeloos

Dementie wordt gevreesd. Je verliest immers jezelf, zegt men. Niet voor niets zeggen veel mensen, buiten én binnen de kerk, tegen me: 'Kanker is heel erg hoor, maar dit is wel het ergste dat je kan overkomen.'

Hoe komt het dat we zo bang zijn voor dementie, zelfs zo bang dat we vooraf regelen dat we kunnen overlijden voordat we onszelf verliezen? Natuurlijk speelt de lichamelijke aftakeling een belangrijke rol, maar ik hoor mensen met dementie en hun naasten vooral spreken over de vraag of je er nog wel toe doet. Ben ik nog wel van waarde als ik dementie heb?

Wat is dementie?

Dementie is een verzamelnaam voor tientallen ziektes die de hersenen aantasten en vergelijkbare symptomen geven. De bekendste van deze ziektes is alzheimer, maar dementie kan ook veroorzaakt worden door problemen in de doorbloeding van de hersenen (vasculaire dementie) of door afsterving van het gedrags- en taalgebied van de hersenen (frontotemporale dementie). Zelfs in het verloop van de ziekte van Parkinson kunnen symptomen van dementie ontstaan.

Medicijnen om dementie te voorkomen of te genezen zijn er (nog) niet. Veel informatie over dementie, met daarbij ervaringsverhalen en tips, is te vinden op www.dementie.nl.

Niet alleen voor de persoon met dementie zelf, maar ook voor zijn of haar naasten staat het leven door deze ellendige aandoening op zijn kop.

We leven in een cognitieve maatschappij. De cognitieve capaciteiten van de mens worden zeer hoog gewaardeerd, het denken heeft een hoge plaats. De maatschappij is op die capaciteiten ingericht. Efficiëntie, doelmatigheid en functionaliteit zijn bepalend. Je moet kunnen presteren.

Als die cognitieve capaciteiten wegvallen, zoals bij dementie gaandeweg steeds meer het geval is, roept dat vragen op. Welke waarde heb je nog als je niet meer goed kunt denken? Ben je nog wel iemand als je zo afhankelijk wordt en je jezelf niet meer herkent? Je kunt gaan denken dat je beter dood kunt zijn als je dementie hebt. Als slechts je cognitieve capaciteiten van waarde zijn en je die langzaam verliest, word je immers waardeloos.

In kerkelijke kring heerst al gauw verontwaardiging over deze manier van denken. Natuurlijk ben je nog van waarde als je dementie hebt: je bent immers kind van God. Toch leeft de maatschappelijke

focus op cognitieve capaciteiten ook bij ons in de kerk. Als je niet meer begrijpt wat er gebeurt, hoor je er niet meer bij. Wel een beetje, maar niet helemaal. Ik hoor van gemeenteleden dat zij geen bezoek meer krijgen, misschien ook niet meer van de dominee. Wat heeft het voor zin? Een dement gemeentelid dat ik ken weet niet eens meer wie hij is en is zijn bezoek al vergeten voordat de dominee weer buiten staat. Kerkdiensten zijn te moeilijk geworden – hij begrijpt er niets van – en tijdens het heilig avondmaal stopt hij het stukje brood in zijn broekzak. Beschamend voor iedereen, ook voor de man zelf.

Levensadem

Hoe je denkt over dementie bepaalt hoe je iemand met dementie benadert. Willen we werkelijk dat mensen met dementie beter af zijn – en dan niet dood, maar levend – dan moeten we hen volwaardig deel laten zijn van het lichaam van Christus. Dat betekent dat ieder mens

inderdaad oneindig kostbaar is, omdat hij geschapen is naar Gods beeld. Je kunt zelfs zeggen dat we in iedere ontmoeting met de ander God kunnen ontmoeten, omdat Hij zijn levensadem in ieder mens blaast. Iedere ontmoeting is dus een heilige ontmoeting, los van welk beroep die persoon heeft, of hij status heeft of niet, en of hij nog kan presteren.

Wij zijn niet ons brein, maar gekend bij name, door Jezus zelf. Dat is het fundament van ons bestaan, de kern van ons leven. Je bent en blijft van waarde, met heel je hart, heel je ziel en heel je verstand, en niet alleen dat laatste.

Dat betekent eveneens dat we mensen met dementie laten ervaren dat zij er daadwerkelijk toe doen. Het betekent dat we afdalen zoals Jezus afdaalde, naar ontmoetingen die schijnbaar betekenis- of waardeloos zijn, omdat iemand je niet begrijpt of herkent.

Lazarus

Omgaan met dementie houdt je ook een spiegel voor. Wie ben ik nog als ik niet meer goed kan denken en niet meer goed voor mijzelf kan zorgen? Het bepaalt hoe je over je eigen toekomst en over jezelf denkt, als al dan niet waardevol kind van God, in alle omstandigheden, los van je prestaties of vermogens. Dementie is dus, ook al heb je het zelf niet, bepalend voor je denken over jezelf en de kern van je bestaan.

Die kern van ons bestaan is in het licht van Gods koninkrijk wellicht heel anders dan we in eerste instantie zouden denken. God keert de wereld namelijk om. Hij laat ons anders naar de wereld kijken dan we gewend zijn. God maakt de onaanzienlijken aanzienlijk. En Hij roept ons op om dat eveneens te doen en onze mindset te veranderen.

Ik ben ervan overtuigd dat we daartoe steeds weer moeten worden opgeroepen. We moeten steeds weer worden wakker geschud en steeds weer de Bijbel openslaan om dat te ontdekken en tot

ons door te laten dringen. Onlangs las ik weer de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus (Lucas 16:19-31). Deze gelijkenis gaat over de waarde van een onaanzienlijk mens, Lazarus. Daartegenover staat de rijke man die het goed heeft, die gewaardeerd wordt door zijn omgeving, die ertoe doet. Jezus vertelt deze gelijkenis om het leven, óns leven, op scherp te zetten. Het evangelie is liefde, maar liefde is niet zachtgekookt. Liefde zet ons leven juist op scherp. In deze gelijkenis draait God namelijk de wereld om. De onaanzienlijke Lazarus is in Gods koninkrijk juist aanzienlijk. Wat wij misschien als waardeloos beschouwen, is bij God van waarde. Ik moet zeggen dat ik dat het beste leer van mensen die als Lazarus worden gezien, onaanzienlijk, zoals mensen met

>> Tijdens het heilig avondmaal stopt hij het stukje brood in zijn broekzak <<

dementie. Juist de Lazarussen onder ons zijn onze leraren in het volgen van Christus. Zij leren ons van Gods koninkrijk. Als ik bij meneer Anker zit, die weinig terugzegt, warrig spreekt of mij niet herkent, is het verleidelijk om weer op te stappen. Liever even op bezoek bij een bewoner met wie een gesprek gemakkelijk te voeren is. Maar juist door aanwezig te blijven en me met hem te verbinden – al lijkt het betekenisloos – leer ik hoe Gods koninkrijk zou moeten zijn. Ik leer dat wat waardeloos lijkt als waardevol te beschouwen. Ik leer meneer Anker, die misschien niets voor de maatschappij of voor mij kan betekenen, als betekenisvol aan te zien. Het vreemde en bijzondere

is dat ik door de omgang met meneer Anker ook zelf leer hoe God naar mij omziet, als waardevol persoon, hoe dan ook.

Pepermuntje

In de kerk vieren we het heilig avondmaal. Dat is hét teken van Christus dat wij omzien naar elkaar, elkaar als waardevol beschouwen en elkaar zien als doel op zich. Iedereen hoort erbij en is deel van het lichaam van Christus, wie je ook bent. Je hoort erbij. In het brood en de wijn komt Jezus ons nabij: door deze tekenen verbindt Hij zich met ons én verbinden wij ons met elkaar. Het is het evangelie in optima forma.

Ik wens u toe dat u zich gezien weet door Christus als we in de kerk brood en wijn delen, gezien door Christus als waardevol kind van God. En dat u naar degene naast u in de kring, de anderen in de gemeenschap en ieder mens dat op uw pad komt kijkt als waardevol kind van God. In het bijzonder hen die niet gezien worden en van wie u niet zou verwachten dat hij of zij uw leraar in het volgen van Christus zou kunnen zijn, zoals mensen met dementie.

Soms moet je schijnbaar onbegaanbare wegen gaan, ook in de kerk, om van Gods koninkrijk te getuigen, om die mooie woorden vlees en bloed te laten worden. Zo fluisterde een dochter mij tijdens een avondmaalsviering met mensen met dementie in mijn oor: ‘Wil je deze aan mijn moeder geven, in plaats van het stukje brood? Anders neemt ze het niet aan.’ Ik zag in haar hand een KING-pepermuntje. Een moment was ik overrompeld, maar snel keerde ik terug naar de orde van de dag en de dienst. Ik nam het pepermuntje met de toepasselijke opdruk aan, gaf het aan haar moeder met dementie en zei: ‘Lichaam van Christus.’

Tim van Iersel is dementiedominee en ethicus, werkzaam bij WoonZorgcentra Haaglanden. Zie www.timvaniersel.nl.

Leestips

Bère Miesen, *Bij Alzheimer op schoot*, Amsterdam (SWP), 2009.

Ruud Dirkse en Caro Petit, *Had ik het maar geweten*, Utrecht (Kosmos Uitgevers), 2015.

Annemarie Roding-Schilt, *De dementie-vriendelijke kerk*, Gorinchem (Narratio), 2015.

D. de Jong, *Licht op mijn pad*, Heerenveen (Groen), 2017. Een Bijbels dagboek voor mensen met dementie.

Hadewey Buitenwerf, *Dwalen door verhalen*, Heerenveen (NBG), 2017. Een prenten- en verhalenboek bij de Bijbel voor mensen met dementie.

Kevin Kirkland en Howard McIlveen, *'k Zou zo graag een ketting rijden*, Utrecht (VBK Media), 2011. Boek voor degenen die gespreksgroepen en/of vieringen voor mensen met dementie willen organiseren.

Webtips

- www.dementie.nl
Een website met veel informatie over dementie, met onder meer ervaringsverhalen en handige tips.
- goo.gl/dUzeng
‘Pastoraal bezoekwerk aan mensen in het verpleeghuis die lijden aan dementie’, een handreiking door Peter Versloot, geestelijk verzorger in een verpleeghuis (zie pagina 10-13).
- www.wzh.nl/zininmantelzorg
Voor degenen die een gespreksgroep voor mantelzorgers van mensen met dementie willen organiseren.

Pastoraat aan dementerenden

Op zoek naar puzzelstukjes

Hoe verleen je pastoraat aan mensen die lijden aan dementie? Geestelijk verzorgers Gea Wezeman-Janssens en Peter Versloot legden zich erop toe. 'Als iemand je bezoek na een kwartier weer vergeten is, betekent dat niet dat hij het niet gewaardeerd heeft.'

tekst **Felix de Fijter**

Gea Janssens en Peter Versloot doorliepen beiden de opleiding Godsdienst Pastoraal Werk en zijn parttime in een verzorgingshuis actief waar een groot deel van de bewoners lijdt aan dementie. Versloot werkt in De Vijverhof in Capelle aan den IJssel, Janssens in Riederborgh in Ridderkerk.

'We zijn al gauw geneigd om pastoraat erg verstandelijk in te steken', zegt Versloot. 'Ga je bij iemand op bezoek, dan wil je zaken bespreken: een beetje bijpraten over familie en vrienden, over de dagelijkse lotgevallen en – het liefst met de Bijbel op schoot – over iemands geestelijk welbevinden.'

Maar dat rationele vertrekpunt moet je bij een bezoek aan mensen met de-

mentie loslaten, legt Versloot uit. Hij onderscheidt vier communicatieringen. De eerste ring, die op de feiten is gericht, raak je bij dementie vaak kwijt. 'Hoe heten je kinderen? Wie zijn je kleinkinderen? Het is heel confronterend en moeilijk als je op die vragen geen antwoord meer kunt geven.'

De tweede ring is vaak nog behapbaar: het kunnen aangeven of je boos, bang, bedroefd of juist blij bent. 'Maar de derde ring, die van levensbeschouwing en bijvoorbeeld het spreken over de Bijbel, wordt weer moeilijk. Terwijl de vierde laag, de spirituele, veelal nog wel aanspreekbaar is. Zing je een lied, dan zingen ze mee, ga je bidden, dan vouwen ze als vanzelf hun handen.'

'Eigenlijk is een dementerende de hele dag naar puzzelstukjes op zoek', zegt Janssens. 'Die vinden ze ook wel, maar het zijn stukjes uit verschillende levensfasen: je vroege jeugd, de periode waarin je zelf opgroeide, de fase waarin je kinderen kreeg of carrière maakte. De stukjes passen niet in elkaar, ze vormen geen bruikbaar geheel voor de dag van vandaag. Dat is erg frustrerend. Het geeft gevoelens van onveiligheid. Je dwaalt door een wereld waarin je steeds opnieuw betekenis probeert te geven aan je leven.'

Blanco

Peter Versloot onderzocht in zijn afstudeeronderzoek hoe bezoekers

Je rationele vertrekpunt moet je bij een bezoek aan mensen met dementie loslaten.

de zorg aan dementerende ouderen ervaren. 'Het blijkt dat 65 procent van de pastorale bezoekers de bezoekjes aan dementerenden in het verpleeghuis moeilijker vindt dan pastorale bezoeken aan andere ouderen', schreef hij in zijn handreiking om ouderenbezoekers toe te rusten. 'De helft van de ondervraagden gaf aan niet de bagage te hebben om zo'n bezoek naar tevredenheid af te leggen.'

Zelf hebben Janssens en Versloot ook hun weg moeten vinden in het verlenen van pastorale zorg aan mensen met dementie. Eenvoudige tips kunnen al helpen: praat in korte zinnen, stel gemakkelijke, gesloten vragen en accepteer iemand zoals hij is. Probeer niet te verbeteren.

'Maar het belangrijkste dat ik heb geleerd', zegt Versloot, 'is dat je mensen moet ontmoeten in het moment. Geen doelen stellen, geen pastorale targets meenemen, maar blanco het gesprek aangaan en anticiperen op wat je tegenkomt. Het gaat niet om jou, maar om degene die je bezoekt. Dan kun je een leuk moment hebben, of een moeilijk moment, maar je bent er samen met die persoon. Dat kan troost bieden, ook als je niet aan Bijbellezen toekomt.'

'Wat ik al snel leerde', zegt Janssens, 'is dat je niet even een bezoekje tussendoor kunt plannen. Als ik in mijn hoofd alweer bezig ben met wat er allemaal nog meer moet die dag, breng ik onrust mee, en dat heeft direct invloed op de mensen

die ik ontmoet. Zit ik in een huiskamer met een aantal bewoners en ze merken dat ik niet ontspannen ben, dan neemt de onrust in de ruimte gelijk toe. Andersom heeft de rust die ik uitstraal juist een positief effect.'

Dementerenden gaan weliswaar verstandelijk achteruit en hun geheugen laat hen in de steek, maar hun gevoel verdwijnt niet, vertelt Janssens. 'Ze ervaren ook dat er van alles niet meer klopt in hun leven, en dat maakt hen angstig en onrustig, zeker als ik in mijn bezoek nog meer onrust meebreng.'

Dat geldt ook voor het bezoek van kinderen, vrienden of andere familieleden. 'Dementerenden merken aan hen dat ze soms met andere verwachtingen komen. Dat ze het moeilijk vinden dat vader of moeder dingen niet meer weet, moeilijk uit zijn of haar woorden komt of elementaire zaken steeds weer vergeet.' De grote valkuil daarbij, zeggen Janssens en Versloot, is dat je daartegen blijft strijden. "Kom op, ma, dat weet je toch nog wel!" Of: "Dat heb ik toch net ook al verteld?" Ouders weten dat ze de verwachtingen niet meer waarmaken, en dat maakt hen verdrietig en onrustig.'

Bombardementen

Om gevoelens van onmacht en angst te voorkomen, is het belangrijk om zo veel mogelijk aan te sluiten bij wat een persoon nog wél kan. 'Ik vind het altijd fijn om mensen op hun eigen kamer te ontmoeten', zegt Versloot. 'Het kan ook leuk en gezellig zijn om in de huiskamer te zit-

>> *'Geen doelen stellen, geen pastorale targets meenemen, maar blanco het gesprek aangaan'* << >>

'Keer U tot ons, Heer'

Kortgeleden reed ik naar Kampen. Daar zouden de GKv en de NGK elkaar voor het eerst in tientallen jaren officieel treffen. In de auto schakelde ik van Radio 1 naar 4, met Elsbeth Gruteke. Zij liet Psalm 90 horen en citeerde uit de berijmde psalm: 'Geslachten gaan, geslachten komen; wij zijn in uw ontferming opgenomen.' Ik dacht: hier wil ik iets mee in de column ná Kampen.

Later zat ik in de Nieuwe Kerk, waarin de kerkstrijd – in Psalm 90 de woestijn – hoor- en voelbaar was. Ik stelde mij, zowaar gesteund door enkele sprekers, de vraag: hoe zou ik, lid van een al oudere generatie, onze (klein)kinderen over de woestijntocht van de GKv en de NGK vertellen? Zoom ik in op leerdetails, op wat fout ging of verkeerd is gedaan? Nee. Ik zou gewoon vertellen over hoe ik als jongen de kerkstrijd zag ontstaan.

>> Zij acteerden met bewegoetheid en drive <<

In die tijd stond ik erbij. En ik keek. Naar twee mensen, nauw verwant aan elkaar. Zij acteerden met bewegoetheid en drive. Je zag de botsing tussen verlangen naar meer ruimte in de kerk en het stáán voor Woord en belijden. Toen de kruitdampen opgetrokken waren, zagen zij zichzelf, met voorgangers die zij steunden, in de woestijn, méters bij elkaar vandaan.

Ongetwijfeld kunnen (klein)kinderen en lezers hierop doorvragen. Daar is vast reden voor. Maar voor ik daarop reageer, zou ik gebieden uit Psalm 90 citeren: 'Keer u tot ons, Heer', en: 'Vervul ons in de morgen met uw *liefde*', een woord dat verwijst naar Gods beloften die Hij waarmaakt, ook in het Nieuwe Testament. Neem Efeziërs 3, over ons 'geworteld zijn' in de liefde, Gods liefde in Christus. En wat die liefde voor ons betekent, staat onder meer in 1 Johannes 4.

Toen ik weer terugreed uit Kampen – het was echt goed om daar te zijn – dacht ik aan een Selalied: 'Als U niet met ons meegaat, Heer'. Toepasselijk, ook voor 'ons' traject: als de Heer niet meegaat, kunnen we beter niet gaan.

Ik sluit af met iets wat ik uit Kampen meenam: *OnderWeg* is rechtsopvolger van *De Reformatie*. Hierdoor draag ik als GKv-lid van de hoofdredactie mee verantwoordelijkheid voor wat *De Reformatie* voor en tijdens de woestijntocht schreef. Delen daarvan deden mensen pijn. Daarvoor verootmoedig ik mij.

**Leendert de Jong (GKv),
hoofdredacteur *OnderWeg***

ten, waar ook andere bewoners samenkomen, maar op hun eigen kamer is het vertrouwd en wordt de persoon niet door allerlei prikkels afgeleid.'

Bovendien kom je op iemands eigen kamer van alles tegen wat iets over zijn of haar leven vertelt. 'Foto's van familieleden bijvoorbeeld, en spulletjes die wat zeggen over het leven dat iemand gehad heeft. Daar kun je op aanhaken. Vaak verwijzen die objecten ook naar herinneringen van vroeger, die dementerenden vaak nog wel kunnen terughalen.'

>> 'Na een paar regels gingen haar ogen open en plotseling begon ze mee te zingen' <<

Versloot had eens een gesprek met iemand die in de omgeving van Rotterdam was opgegroeid en nog tot in detail kon vertellen over de bombardementen uit 1940. 'Dergelijke herinneringen staan hun nog vaak haarscherp voor ogen.'

Vragen naar vroeger is altijd een bruikbare techniek, zegt hij. 'Vraag nooit hoe oud iemand is, dat is iets van nu, dat weten mensen niet. Vraag daarom in welk jaar iemand is geboren. Dat weten ze vaak nog wel.'

Toontje

Versloot en Janssens benadrukken beiden dat het belangrijk is om mensen met dementie in hun waarde te laten. 'Blijf ze eren', zegt Janssens. 'Het zijn mensen met een heel leven achter zich, ze gaan in hun gezondheid steeds verder achteruit en ze kunnen niet meer wat ze vroeger konden, maar het zijn geen kleuters.' Versloot en Janssens zijn allergisch voor het 'debiliserende' toontje: 'Nou, mevrouwtje, dan gaan we nu eventjes naar bedje toe, hè.' Versloot: 'De mensen zijn niet gek! Het zijn volwassen mensen. Blijf daarom ook altijd het gesprek voeren mét de mensen zelf en weerssta de neiging om óver iemand te praten, bijvoorbeeld als familie aanwezig is.'

Lied

Juist omdat mensen die lijden aan dementie herinneringen van vroeger kunnen ophalen, is spiritualiteit heel belangrijk in hun leven. 'Sommigen zijn van kinds af aan vertrouwd geraakt met de Bijbel en met het leven met God', zegt Versloot. 'Ook als het erop lijkt dat er niets meer binnenkomt, kan zingen en bidden

van grote betekenis zijn. Ik was eens bij iemand op bezoek die niet meer kon praten. Ze kon niks meer zeggen. Na een paar minuten dacht ik: ik kan maar beter weer weggaan. Maar daar kwam ik toch op terug. Ik ben bij het bed gaan zitten en begon maar gewoon te praten. Over een plaat van een herder met een schaap, die aan de muur hing, en een foto van een paard. Ik las een ansichtkaart voor en tot slot heb ik met haar gebeden. Toen ik mijn ogen opendeed, rolde er een traan over haar wang. Zonder dat je het doorhebt, kun je veel betekenen.'

Janssens had een soortgelijke ervaring toen ze bij een mevrouw aan het bed kwam die wel leek te slapen. 'Ze bewoog toch een beetje en ik ben naast haar gaan zitten. Eerst heb ik zacht wat gesproken, heel rustig, en vroeg vervolgens of ik ook wat mocht zingen. Ik zong een lied uit de bundel van Johannes de Heer: "Daar ruist langs de wolken een lieflijke Naam". Na een paar regels gingen haar ogen open en plotseling begon ze mee te zingen. Ze kon niet spreken, maar haar ogen straalden en ze zong vol enthousiasme.'

Het zijn gouden momenten, zegt ze. 'Je bent al gauw erg gericht op het spreken van mensen en op de manier waarop

ze hun verstand gebruiken. Maar God gaat daar ver bovenuit. Hij laat niemand los, ook niet als de hersenen het laten afweten. Het geloof zit immers niet in je verstand, maar in je hart.'

Ik ben

Als je over geestelijke dingen spreekt, is het belangrijk om aan te sluiten bij de geloofstaal van iemand. 'Als iemand een reformatorische achtergrond heeft, is het belangrijk dat ik uit de Statenvertaling lees, dat ik het niet heb over de Heer, maar over de Here, en dat ik psalmen zing uit de oude berijming', zegt Janssens. 'Op die manier roep je herkenning op. En daar gaat het om.'

In Riedeborgh probeert Janssens de weeksluïtingen voor dementerenden zo realistisch mogelijk te maken. 'We draaien een cd met klokgelui, we steken een kaars aan, het orgel speelt en dan is het voor hen echt zondag. Het heeft wat vertrouws, ook al is een kaars in de kerk voor de één minder gewoon dan voor de ander.' Het geeft mensen houvast als ze oude, vertrouwde woorden horen en mee kunnen zeggen. 'Het Onzevader of de geloofsbelijdenis worden moeiteloos opgezegd.'

Zo krijg je ook als pastoraal bezoekers

Gea Janssens: 'Je bent al gauw gericht op de manier waarop mensen hun verstand gebruiken, maar God gaat daar ver bovenuit. Hij laat niemand los.'

echt wel wat terug, zeggen Janssens en Versloot. 'Maar je moet dit werk niet doen voor je eigen voldoening. Er zijn mooie, maar ook lastige momenten. Bijvoorbeeld als je een kwartier na je bezoek iemand weer tegenkomt op de gang en hij zegt: "Ah, goedemiddag! Komt u ook nog eens bij mij op bezoek?"'

Janssens: 'Hoe verdrietig het soms ook kan zijn, je moet voor ogen houden dat pastoraat niet een oplossen van vragen is, maar een "bij mensen zijn". En het is prachtig als je je realiseert dat dat ook in de naam van God ligt besloten. Hij zegt: "Ik ben", niet: "Ik doe." Het is belangrijk dat je met elkaar onderkent dat het verdrietig is dat je als kinderen feitelijk al in een rouwproces zit, ook al is de persoon om wie het gaat nog in leven. Maar iemands waarde zit hem niet in mogelijkheden en kwaliteiten, maar in het feit dat hij een kind van God is.'

Felix de Fijter is journalist bij Vakmaten Schrijvers (www.vakmaten.nl).

Peter Versloot: 'Zonder dat je het doorhebt, kun je veel betekenen.'

Joop Scheltens heeft dementie

‘Ik weet niks meer, ik kan niks meer, ik doe niks meer’

Tegen anderen zegt Joop Scheltens vaak: ‘Ik heb alzheimer, maar ik merk er niks van!’ Voor zijn vrouw Coby geldt dat allerm minst. De zorg voor haar man is intensief. Ze moet afscheid nemen van hoe hun leven samen was.

tekst **Elleke van den Burg-Poortvliet** beeld **Jaco Klamer**

Joop Scheltens (80) was een ontzettend ondernemende man. Hij kluste altijd in en om het huis en was druk met zijn bonsai-boompjes. Tot twee jaar geleden liep hij verschillende keren per week hard. Ook was hij actief in de Alphacursus en bij New Wine.

Als ik aanbel bij het huis van Joop en zijn vrouw Coby in Apeldoorn, merk ik zeker wat van dat actieve. Een vrolijke, hartelijke man doet open. Hij lijkt te weten waarvoor ik kom en laat me enthousiast binnen. Toch is Joop bij lange na niet meer de man die hij was.

‘Achteraf verbaas ik me erover dat ik het niet eerder in de gaten heb gehad’, vertelt Coby Scheltens-Lakerveld als we met z’n drieën aan de eettafel zitten. ‘In Joops familie komt dementie voor: zijn moeder en broer hadden het. Maar de link legde ik niet.’

‘Er waren wel signalen’, gaat ze verder. ‘Autorijden, fietsen, wandelen en klussen; alles ging veel langzamer en onhandiger.’ Hun dochter – huisarts van beroep – spoorde hen aan om naar de dokter te gaan. En toen ging het snel. In een mum van tijd zaten ze bij de geriater, die hun vertelde dat de ziekte van Alzheimer bij Joop al vergevorderd was. ‘Hij zei ook dat het snel zou kunnen gaan. Hogeropgeleiden kunnen bewust of onbewust hun ziekte lang verbloemen.’

Joop staat af en toe onrustig op tijdens het gesprek, loopt de kamer in, maar maakt ook grapjes. Op mijn vraag of hij zich het moment van de diagnose herinnert, antwoordt hij: ‘Ik dacht: het is mooi met jullie, dit kan haast niet!’ Coby vult aan: ‘Echt tot je doordringen doet het dan nog niet. Maar al gauw kwam er een hele toestand over ons heen. Het was heel

fijn dat we – in de wirwar van instanties – een casemanager kregen, die alles uitlegde. Zij begeleidt ons nog steeds.’

Waterkoker

Joop zegt vaak tegen anderen: ‘Ik heb alzheimer, maar ik merk er niks van’. Voor Coby geldt het tegenovergestelde: het dagelijks leven lijkt in weinig meer op wat het was.

Toen Joop twintig jaar geleden stopte met zijn werk als automatiseringsadviseur zei hij tegen Coby: ‘Wat vind jij geen leuk werk in huis? Dát ga ik doen.’ Joop knikt als Coby erover vertelt. Maandag werd poetsdag en dat deed hij perfect. Maar het is verleden tijd. Net als klussen, in de tuin werken, lezen, autorijden, fietsen en televisiekijken. Joop staat opnieuw op en zegt lachend, terwijl hij een hand op Coby’s schouder legt: ‘Ik doe

Coby: 'Als je niet geheimzinnig of angstig over je situatie doet, krijg je er ongelooflijk veel voor terug.'

niks meer en dat bevalt me prima. Maar jij moet er nog aan wennen, hè?

Coby legt uit: 'De rangorde en de logica in zijn denken zijn helemaal weg. Hij wil helpen, maar kan het niet. Laatst wilde hij een kop thee voor me zetten. Toen hij in de keuken kwam, wist hij al niet meer wat hij ging doen. Ik moest uitleggen hoe de waterkoker werkt. Dan breekt je hart.' Coby herinnert zich nog dat Joops demente moeder in haar boosheid eens zei: 'Als je geen verleden hebt, heb je ook geen toekomst.' 'Toen begrepen we dat

niet', zegt Coby, terwijl ze Joop aankijkt:

'Nu snap je het wel, hè?'

Ook Joop verwoordt soms treffend wat de ziekte inhoudt. 'Hij zei 's avonds eens: "Ik ga maar naar bed. Ik weet niks meer, ik kan niks meer, ik doe niks meer."' Joop lijkt het te snappen en reageert emotioneel: 'Daar krijg ik nou de tranen van in mijn ogen.'

Klein kind

Er klinkt gerommel in de keuken: het is Harry, een vriend die blind is. Vroeger liepen hij en Joop samen hard. Nu Joop hem niet meer kan begeleiden, gaan ze elke maandag een uur wandelen. Harry: 'Wie helpt nu wie, hè? We maken er weleens grapjes over. Dan zeg ik: ik zie het niet en jij weet het niet, we komen overal mee weg!'

Joop doet zijn schoenen aan en ze vertrekken. Ook op woensdagmiddag

wandelt Joop met een hardloopmaat van vroeger. 'Trouwe mensen, hoor!' reageert Coby.

Op dinsdag, donderdag en vrijdag is Joop buiten de deur, dan neemt hij deel aan het project DemenTalent. Met lotgenoten doet hij, onder begeleiding van professionals, vrijwilligerswerk: een schoolplein opruimen, tuinen verzorgen, de hei knippen. Dat geeft Coby even rust, die broodnodig is. Want het leven met Joop is intensief. 'Het is alsof je een klein kind in huis hebt. Ik ben er voortdurend op gespitst dat er geen gekke dingen gebeuren. Ik kan hem niet alleen laten. Als ik weg wil, moet ik oppas regelen.'

Vanwege de zorg is ook Coby met bijna al haar activiteiten gestopt. Haar grote passies waren bloemschikken, tuinieren, lezen en koken. 'Helaas, alles wat ik deed, staat nu op een laag pitje.'

>> 'Als je geen verleden hebt, heb je ook geen toekomst' <<

>>

Pijn

Coby vindt het moeilijkste dat er geen echt contact meer is. 'Het gaat om basale dingen. Het delen van een appje, telefoontje, krantenartikel of iets op tv; dat lukt niet meer. De basis is er niet. Dat is een verlies en geeft ongelooflijk veel verdriet. Eigenlijk zit ik in een rouwproces. En tegelijk is er de zorg, die heel intensief is. Dat is ingrijpend. Soms denk ik: het gaat best. Maar dan is er ineens weer een ochtend waarin het uit de hand loopt. Dan bel ik met één van mijn kinderen of een vriendin en praat erover. Bij hen kan ik mijn pijn en verdriet kwijt en dan kan ik er weer tegenaan.'

Waanzin

Inmiddels krijgen Joop en Coby vijf avonden in de week thuishulp. Dat is fijn, want in de laatste maanden zorgen het aan- en uitkleden voor stress. Coby: 'Het is voor Joop moeilijk om dingen uit handen te geven die hij altijd zelf gedaan heeft. Als hij het zelf doet en het lukt niet, wordt hij heel boos op zichzelf, maar ook op mij. Dat zorgt voor strijd en dat is moeilijk: ik moet dan geduldig blijven en niet boos worden. Maar nu gaat het 's avonds goed; vreemde ogen dwingen.' Coby geeft aan dat ze gezegend is met een groot sociaal netwerk. 'Er zijn zo veel mensen met wie ik kan praten en van wie ik hulp kan krijgen.' Toch blijft hulp vragen wel moeilijk, zelfs aan hun kinderen (twee zonen en één dochter). 'Ergens denk ik dan toch dat ik tot last ben, maar dat is natuurlijk waanzin. Zelf zou ik ook graag helpen.' Vlak na de diagnose schreef Coby een berichtje in het kerkblad om te vertellen wat er aan de hand was. Volgens haar is

>> 'Als ik weg wil, moet ik oppas regelen' <<

Coby: 'God is erbij, dat hebben we in ons leven al heel vaak ervaren.'

die openheid belangrijk. 'Ik vertel veel, dat doe ik ook als Joop erbij is. Als je niet geheimzinnig of angstig over je situatie doet, krijg je er ongelooflijk veel voor terug.'

Gebedskring

Coby put troost uit haar geloof. 'God is erbij, dat hebben we in ons leven al heel vaak ervaren. Op het juiste moment is er dat telefoontje, staat er iemand voor de deur, denk ik aan een lied.' Ook met Joop kan ze over God praten. Ze lezen uit de Bijbel en bidden samen. 'We hebben een gebedenboekje van Toon Hermans, dat hij geweldig vindt. Als ik daaruit voorlees, kan hij emotioneel worden. Dat vind ik mooi, dat laat zien dat zijn emoties nog springlevend zijn.' Regelmatig is er een gebedskring bij hen thuis. Dat is haalbaar, omdat deelnemers maar een uurtje komen en ze afgesproken hebben dat er geen koffie of thee wordt geschonken. 'We bidden om de beurt en Joop doet dan mee. Hij zegt dan zulke mooie, zinnige dingen, bijvoorbeeld over Gods liefde. Dat gaat heel vloeiend, alsof de Geest hem leidt.

Dat is zo bijzonder.'

Als het lukt, gaan ze samen naar de kerk. 'Anders luister ik via internet. Als de dominee amen zegt, stappen we in de auto en rijden we naar de kerk voor de koffie. Mensen vangen hem dan zo goed op. Dat stukje gemeente zijn zou ik niet willen missen.'

Veilig

Op mijn vraag hoe Coby de toekomst ziet, moet ze lang nadenken. 'Ik leef bij de dag. Mijn kinderen en ook de case-manager raadden me aan op zoek te gaan naar een verpleeghuis. Dat heb ik samen met mijn dochter gedaan, maar het liefst had ik het voor me uitgeschoven.'

Coby speculeert weleens over hoe het zou zijn als haar man niet meer thuis woont. 'Ik weet het niet, ik leg het in Gods handen. Maar één ding staat vast, en ze haalt een lied aan: 'in tijden van vreugde, maar ook van verdriet, zijn we bij God veilig, Hij die ons ziet.'

Elleke van den Burg-Poortvliet is tekstschrijver, journalist en uitgever.

Vrouw in ambt in Eindhoven, Groningen-Oost en Haarlem

Zowel in de GKv Haarlem als in de GKv Eindhoven zijn vrouwelijke gemeenteleden als ouderling bevestigd. De GKv Groningen-Oost heeft alle ambten opengesteld voor vrouwen en zal dit bij de komende talstelling doorvoeren. Veel andere GKv-gemeenten buigen zich in de loop van dit kerkelijke seizoen via gespreksrondes in de kerkenraad en de gemeente over het synodebesluit om alle ambten voor vrouwen open te stellen.

GKv en NGK op weg naar hereniging

Op een gezamenlijke vergadering op 11 december in Kampen hebben de GKv-synode en de Landelijke Vergadering van de NGK het verlangen uitgesproken om te komen tot één kerkgemeenschap, op basis van de Schrift als Woord van God, in gebondenheid aan de gereformeerde belijdenisgeschriften en ingericht volgens de beginselen van het gereformeerde kerkrecht. Het besluit werd met een grote meerderheid van stemmen genomen. Een regiegroep gaat het herenigingsproces aansturen, bestaande uit de GKv-leden Maaïke Harmsen, ds. Kornelis Harmanny, Harmke Vlieg-Kempe en ds. Rob Vreugdenhil en de NGK-leden Ad de Boer, Pieter Dirk Dekker, Sytze Huizinga en Jan van der Stoep.

Ds. Jan Kruidhof (GKv) overleden

Op 10 november is ds. Jan Kruidhof (75) overleden. Hij werd in 1973 predikant in Hoek, daarna in Hardenberg en vanaf 1987 in Drachten: eerst Drachten-Zuid/Oost, daarna Drachten-Zuid/West, waar hij in 1987 met emeritaat ging. Hij is de maker van het volkslied van zijn geboorteplaats Rouveen. Een in memoriam is te vinden op www.onderwegonline.nl/10687-in-memoriam-jan-kruidhof.

Ds. Gerrit van Keulen (NGK) overleden

Op 2 november is ds. Gerrit van Keulen (83) overleden. Hij diende vanaf 1961 de GKv-gemeenten van Waardhuizen en Emmeloord en na de scheuring daar in 1969 de NGK-gemeenten van Emmeloord, Leerdam en Wezep, waar hij in 1999 met emeritaat ging. Van Keulen was bestuurlijk actief in het Nederlands Gereformeerd Seminarie. In 2001 organiseerde hij een succesvolle financiële reddingsactie voor het Nederlands Gereformeerd Jeugdwerk. Kort voor zijn overlijden is er van GKv-zijde contact geweest met zijn familie. Daarbij was sprake van woorden van spijt en verdriet over de beschuldiging van ontrouw in de jaren zestig en is Van Keulen erkend als trouwe dienaar van de Heer en zijn Woord. Een in memoriam is te vinden op www.onderwegonline.nl/10689-in-memoriam-gerrit-van-keulen.

Kernredactie

Ad de Boer (hoofdredacteur), Debbie den Boer, Jan Haveman, Johanne de Heus (beeldredacteur), Leendert de Jong (hoofdredacteur), Peter Hommes, Erik Koning (eindredacteur), Jordi Kooiman (eindredacteur), Heleen Sytsma-van Loo, Maarten van Loon, Karel Smouter, Jolyn van Varik-Nijsink.

Brede redactie

Kernredactie plus Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp.

Medewerkers

Eline de Boo, Han Hagg, Myriam Klinker-De Klerck, Jan Kuiper, Roel Kuiper, Almatine Leene, Bas Luiten, Jan Mudde, Maurits Oldenhuis, Anko Oussoren, Wim van der Schee, Karen Scheele, Joost Smit, Paul Smit, Esther Spiering-de Hek, Jeroen Sytsma, Roel Venderbos, Maarten Verkerk, Dick Westerkamp, Jeannette Westerkamp-Stegeman.

Redactieadres

‘t Hazeveld 115, 3862 XA Nijkerk, 033-750 67 87, redactie@onderwegonline.nl.

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: Nico Schenk, Droogoven 7, 3961 EW Wijk bij Duurstede, 0343-57 50 27, administratie@onderwegonline.nl.

OnderWeg in braille, grootletter en audio

OnderWeg is beschikbaar in passende leesvormen bij de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB). Neem voor meer informatie contact op met de CBB: 0341-565499.

Abonnementsprijzen

Jaarabonnement: € 48,50 (studenten € 24,25,- / Europa € 85,- / buiten Europa € 115,-).

Halfjaarabonnement € 26,75.

Abonnement OnderWegOnline: € 37,50.

Proefabonnement: drie maanden gratis.

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag online in op www.onderwegonline.nl.

IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg te Wijk bij Duurstede.

Persvereniging

OnderWeg is een uitgave van de Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Informatie: Marga van Gent-Petter (secretaris), persvereniging@onderwegonline.nl.

Bestuur Persvereniging

Bernard Bos, Marga van Gent-Petter, Aad Lootens, Hillie van de Streek en Tjirk van der Ziel.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl.

Zie voor de formaten, tarieven en verschijningsdata www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold. Creatie, web & print. Postbus 86, 8090 AB Wezep, 038-376 33 90, fax 038-376 53 03, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

www.facebook.com/onderwegonline

www.twitter.com/onderwegonline

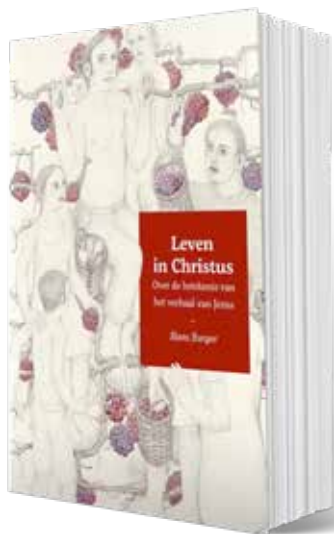
Alternatieve cadeaus

Als je voor de komende decembermaand of voor een andere gelegenheid op zoek bent naar een immaterieel cadeau, kun je inspiratie opdoen op www.kadolijst.nl. Leden van de samenwerkingsgemeente De Verbinding (CGKv) in Hilversum hebben daar een 'verlanglijstje voor een betere wereld' op gezet. Als je de naam van dit lijstje intypt als zoekterm en als wachtwoord 'Verbinding' gebruikt, krijg je een lijst met 33 items die niet bedoeld zijn om aan te schaffen, maar om uit te voeren in groter of kleiner verband. Samen span je je op die manier in voor je wijk, je dorp of je stad, of voor het milieu. Kies voor de dikketruienweek (spreek af om een week lang de verwarming uit te laten) of voor de auto challenge (spreek met elkaar af om bijvoorbeeld maar één keer per week de auto te gebruiken) of voor één van de 31 andere wereldverbetercadeaus. Voor meer informatie kun je contact opnemen met één van de bedenkers, Hanna Holwerda: jongdehanna@hotmail.com.

Ook hulpverleningsorganisatie Oxfam Novib daagt je uit om eens een anders-dan-anderscadeau te vragen of te geven rond de feestdagen, onder de slogan: 'Als wij je mogen tippen... vraag eens 10 kippen.' Zoek in shop.oxfamnovib.nl onder 'cadeaus'.

In Christus zijn

Dr. Hans Burger, universitair docent systematische theologie aan de TU in Kampen, bewerkte onlangs zijn in 2008 verschenen proefschrift tot een populair-theologisch boek, getiteld *Leven in Christus* (verschenen bij uitgeverij Van Wijnen). Het boek heeft als doel om vanuit het begrip 'in Christus zijn' duidelijk te maken wat het betekent om een relatie met God te hebben. Waar Jezus Christus voor veel christenen iemand is die voor hun zonden is gestorven, kan het zomaar zijn dat Hij een

historische figuur wordt en niet meer dan dat. Tegelijk wordt tegenwoordig vaak het belang benadrukt van het hebben van een persoonlijke relatie met Jezus. Dat vraagt om de bespreking van vragen als: Welke plaats heeft Jezus in ons geloof? En welke rol heeft Jezus Christus in het koninkrijk van God? Het begrip 'in Christus zijn' is in veel brieven van de apostelen en in het evangelie van Johannes een belangrijk thema. De realiteit waar dat begrip naar verwijst, werpt licht op bovenstaande vragen.

Advent vieren

Op verschillende manieren kun je persoonlijk, als gezin, kring of gemeente toelevan naar het naderende kerstfeest. Het Steunpunt Liturgie stelde voor de komende periode veelsoortig materiaal samen voor verschillende doelgroepen en gelegenheden. De titel van het project is 'Wees niet bang'. Het sluit aan bij het Lutherse leesrooster. Meer informatie is te vinden op www.steunpuntliturgie.gkv.nl/liturgisch-jaar/advent. Een ander adventsrooster wordt uitgegeven door het Nederlands Bijbelgenootschap. Daarvoor kun je je aanmelden op www.debijbel.nl; je ontvangt dan vanaf 3 december elke dag een Bijbeltekst met uitleg en een vraag in je mailbox.

Uitgeverij Boekencentrum maakte in samenwerking met de Protestantse Kerk Nederland een adventskalender getiteld 'Kwetsbaar als een kind'. Alle dagen in de kalender hebben een meditatieve tekst en een mooie afbeelding. Ze kunnen na lezing losgemaakt worden om verstuurd te worden als kerstkaart. Op

www.protestantsekerk.nl/actueel/evenementen/advent-en-kerst/adventskalender of www.boekencentrum.nl/adventskalender-2017 kun je de kalender bestellen.

Kerstboodschap uitgediept

Na dertig jaar preken over Kerst verzamelde Tim Keller veel van zijn inzichten over dat heilsfeit in acht essays, die hij bundelde onder de titel *Kerstboodschap. Het geheim van de geboorte van Christus* (verschenen bij uitgeverij Van

Wijnen). Hij neemt voor elk van de essays zijn uitgangspunt in één van de bekende advents- of kerstteksten en diept de inhoud en betekenis daarvan uit. Zo komen Jesaja 9 en een aantal gedeelten uit de eerste hoofdstukken van Matteüs voorbij, waaronder Jezus' geslachtsregister, en de klassieke teksten uit het Lucasevangelie. Het geheel vormt een ontroerend en tegelijk intellectueel uitdagend verhaal over de geboorte van Jezus.

>> Column

Bagagedrager

Waarom moest het nou weer een fiets met zo'n zware bagagedrager voorop zijn? Je kunt er een krat op vastmaken, maar dat maakt hem nog moeilijker te manoeuvreren. Mopperen kan ik als de beste, in mijn hoofd en hart, maar ook hardop als ik een publiek heb. Nu heb ik het echter niet door dat er iemand schuin achter me staat als ik mijn boodschappentas met een snelbinder erop vastzet.

'Wat een mooie fiets heeft u', zegt de mevrouw van middelbare leeftijd. Ik kijk verschrikt op en denk met weemoed terug aan mijn oude, lichte stadsfiets. Haar bewonderende blik heeft iets ontwapenends en mijn frustratie slaat om in trots.

'Ja, hè?', hoor ik mezelf zeggen. Al was het alleen al om haar te bedanken voor de vriendelijke woorden op deze grauwe morgen. Toch voelt het niet eerlijk, ik was tot nu toe helemaal niet blij met deze nieuwe fiets. Moet ik mijn ondanbaarheid hier aan een vreemde of zelfs aan God belijden? 'En dan te bedenken dat ik deze fiets zomaar gekregen heb', doe ik een poging.

>> Je zou denken dat God haar op mijn fietspad heeft gestuurd <<

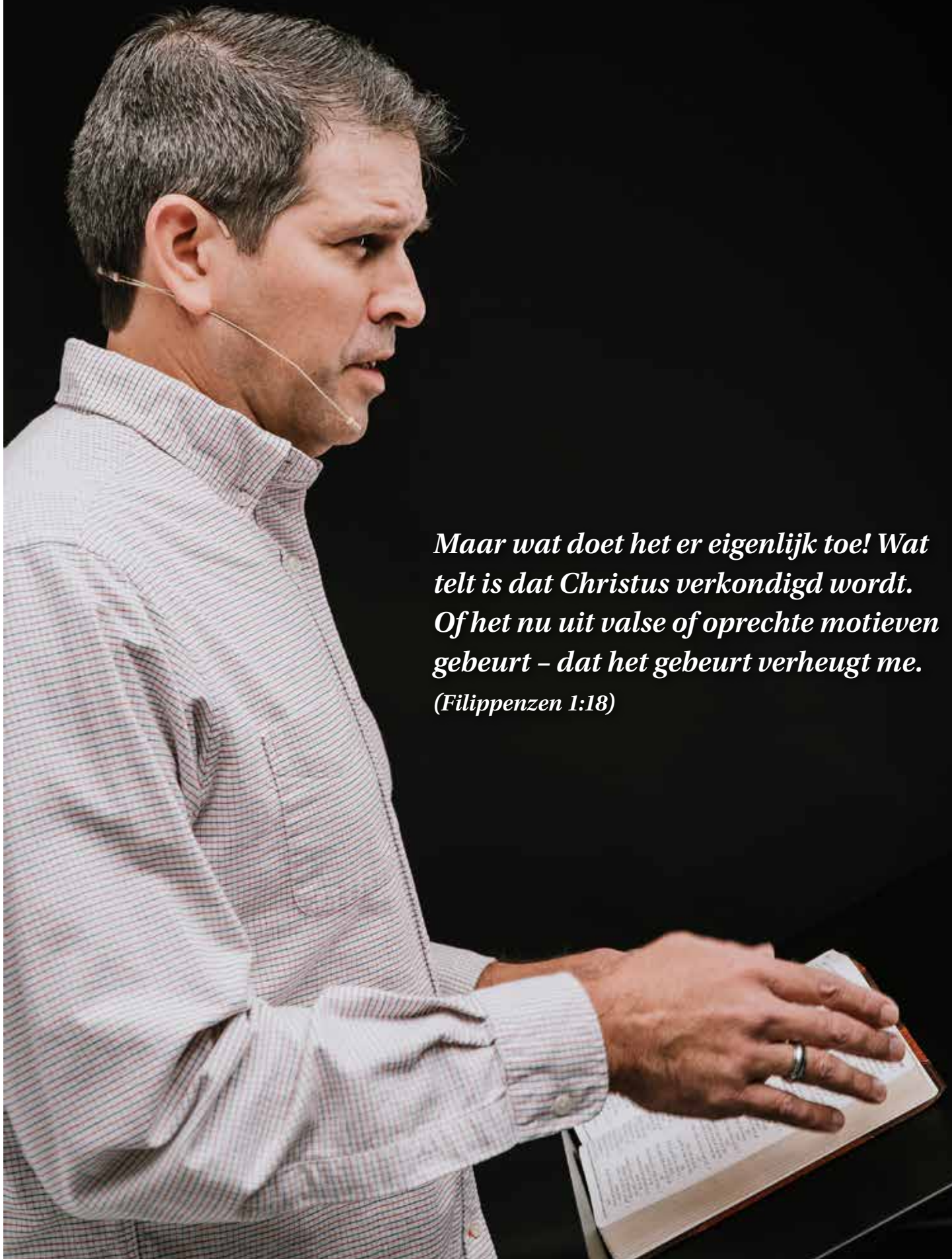
'Dat is een groot cadeau', roept de dame uit. 'Die persoon moet wel veel om u geven!'

'Nou, dat valt wel mee, denk ik. We kregen een tegoedbon van een fietswinkel toen we een andere auto namen en dit is het resultaat. Hij fietst wel zwaar, hoor, met dat rek.' Doe ik het weer. Ik maak de fiets minder dan het nuttige vervoermiddel dat hij is. De mevrouw kijkt naar het rek. 'Wel handig toch, de boodschappen zo voorop, dan kan uw kind achterop in het zitje.' Ze heeft gelijk. Je zou denken dat God haar op mijn fietspad heeft gestuurd. Sommigen zouden haar een engel noemen. Maar als ze dat niet is, kent ze God dan eigenlijk wel?

'U heeft gelijk, deze fiets is genade', zeg ik. Het woord roept iets bij haar op. Herkenning, misschien van vroeger? Is ze zelf nog bagagedrager van genade of is ze dat kwijtgeraakt? 'Genade', herhaalt ze, 'ja, een fijne dag.' Ik fiets slingerend weg.

Eline de Boo is schrijfster met een missionaire roeping.

Maar wat doet het er eigenlijk toe! Wat telt is dat Christus verkondigd wordt. Of het nu uit valse of oprechte motieven gebeurt – dat het gebeurt verheugt me. (Filippenzen 1:18)

De kunst van het relativeren

Relativeren is een kunst. Een kunst die je kunt leren, zoals ook Paulus heeft gedaan. Kun jij de situatie waarin je als gelovige of als kerk terecht komt in relatie brengen met Christus' zaak op aarde?

tekst **Maurits Oldenhuis**

De kunst van het relativeren vatten we meestal op als het onder controle houden van heftige emoties, rustig blijven als er iets moeilijks op je af komt. Je zet de zaak even in een breder perspectief en met een enkele opmerking weet je rust te brengen in een verhitte discussie. Mooi als je dat kunt en als er zulke mensen in je omgeving beschikbaar zijn.

Gevangenis

Het relativeren dat Paulus doet in de brief aan de Filippienzen is anders van aard. Hij brengt wat hem overkomt in verband met Christus' zaak op aarde. Wat mij betreft is dat het echte relativeren. Wij denken bij relativeren vaak aan het wat minder ernstig en heftig maken van dingen, maar Paulus vat het letterlijk op: ik breng mijn leven en de dingen die ik meemaak in relatie met Christus' zaak op aarde. Paulus schrijft zijn brief vanuit de gevangenis (Filippenzen 1:13). Hij heeft goede wensen en praktische ondersteuning ontvangen vanuit Filippi. In de brief bedankt hij de christenen aldaar hartelijk. Paulus weet niet of hij de door hem zo geliefde broeders en zusters in Filippi ooit terug zal zien (Filippenzen 1:7). Hij houdt rekening met een spoedig einde van zijn leven (Filippenzen 1:20), wellicht ten gevolge van een veroordeling tot de dood. Reden genoeg voor een verdrietige, verslagen toon. Maar zo niet Paulus. Filippenzen is de brief van de blijdschap. Wees vol vreugde, zegt Paulus, samen met mij – het is als een refrein dat steeds terugkomt in de brief (Filippenzen 2:18 en 4:4). Dat is al bijzonder genoeg, dat je zo de tonen van vreugde en dank kunt aanslaan in een persoonlijk moeilijke tijd. Het kan, omdat Paulus zijn eigen leven ziet in het licht van Christus.

Het evangelie wordt juist verspreid door mijn gevangenschap, schrijft hij (Filippenzen 1:12). Broeders en zusters ter plaatse krijgen door Paulus' gevangenschap vertrouwen in de Heer en durven nog onbevreesder de boodschap te verkondigen (Filippenzen 1:14). Ik ben blij, zegt Paulus, moet je kijken wat God geeft! Dat is het relativeren van Paulus: je eigen leven in verband brengen met God en met Jezus. Daar worden de dingen die je meemaakt anders van.

Motieven

En Paulus blijft relativeren. Want er zijn er ook mensen die de boodschap van Christus verkondigen 'uit afgunst en rivaliteit' (Filippenzen 1:16). Misschien vonden ze dat Paulus altijd te fel van leer trok en dat hij daarom zijn gevangenschap min of meer over zichzelf had afgeroepen. Of ze waren blij dat zij nu eindelijk ruimte voor zichzelf hadden,

>> Wees vol vreugde, zegt Paulus, samen met mij <<

zolang Paulus gevangen zat. Ze verkondigen Christus uit geldingsdrang, met onzuivere bedoelingen, om mijn gevangenschap te verzwaren, zegt Paulus (Filippenzen 1:17). Paulus hoort en ziet het. Maar het maakt hem niet uit. Wat doet het er eigenlijk toe? Wat telt is dat Christus wordt verkondigd. Of het nu uit valse of oprechte motieven gebeurt, als het maar gebeurt. En het gebeurt. En daarom is Paulus blij. Dat is best opvallend. In hoeverre zat er in dat brengen van de boodschap uit afgunst en rivaliteit niet een open-

>>

>> Klopt de boodschap wel, als de motieven niet deugen? <<

lijke of verborgen aanval op Paulus zelf, op zijn gezag als apostel, op zijn intentie om alles van zichzelf in te zetten voor de zaak van Christus? Mij lijkt dat zoiets aan je kan gaan knagen. Maar Paulus zegt: het doet er niet toe – als Christus maar wordt verkondigd. Hoe kan hij zo mild en meegaand zijn? Klopt de boodschap wel, als de motieven niet deugen?

Geïnfecteerd

Paulus' ruimhartigheid valt op, omdat Paulus in een andere brief een heel andere toon aanslaat over mensen die hun eigen versie van het evangelie willen brengen. Ik denk aan de brief aan de Galaten. 'Wanneer iemand u iets verkondigt dat in strijd is met wat ik u verkondigd heb, al was ik het zelf of een engel uit de hemel – vervloekt is hij!', houdt Paulus de Galaten voor (Galaten 1:8). Dat is andere taal! Het maakt duidelijk dat Paulus bepaald niet iemand is die met alle winden meewaait en alles over zijn kant laat gaan. Nee, als de kern van het evangelie in geding is – en dat was het geval bij de Galaten – dan wordt Paulus fel en klinken er scherpe woorden.

Blijkbaar lag dat anders bij de mensen die hij bedoelt in de brief aan de Filippenzen. Ze hebben onzuivere bedoelingen, geldingsdrang, maar brengen wel de boodschap van Christus, met alles erop en eraan, het evangelie waar Paulus ook voor staat. Door die onzuivere bedoelingen hoeft niet meteen de boodschap zelf aan inhoud te verliezen of geïnfecteerd te raken. Blijkbaar is Christus groter dan onzuivere motieven van wie dan ook. Zijn evangelie kan tegen een stootje. Hij komt tot spreken, door geldingsdrang, afgunst en rivaliteit heen.

Scheve ogen

Wat zou Paulus' kunst van het relativeren ons vandaag

te zeggen kunnen hebben? Ik zie gelukkig steeds meer dat we als christenen ruimhartig leren zijn in de geest van Paulus. Als ik kijk naar hoe de ene kerk met de andere omgaat, hoe voorgangers van het ene kerkgenootschap in verbinding staan met collega's van het andere. Gedeelde blijdschap, omdat Christus wordt verkondigd. Maar wat als die collega 'vollere zalen trekt' dan jij? Als een andere kerk meer jeugd aanspreekt dan jouw kerk? Als mensen uit jouw gemeente liever hun heil zoeken in een andere gemeente, omdat ze daar meer vrijheid en openheid ervaren? Dan kan het lastiger worden. We zijn blij met elkaar, zolang we geen last hebben van elkaar. Je vraagt je opeens af of de motieven bij die ander wel altijd zo zuiver zijn. Maar zijn mijn motieven dat soms wél? Wie kan volhouden dat er bij hemzelf of bij de eigen gemeente nooit geldingsdrang, afgunst of rivaliteit meespelen? Zo kun je snel met scheve ogen naar elkaar zitten te kijken: wat hebben zij dat wij niet hebben? In die dynamiek raakt mij de manier waarop Paulus

>> Blijkbaar is Christus groter dan onzuivere motieven van wie dan ook <<

relativeert. Letterlijk: hoe hij mijn bezig zijn als kerk of gelovige in het hier en nu in relatie brengt met Christus. Wil je alsjeblieft even wat verder kijken dan jouw eigen kring? Christus' zaak is groter dan die van mij. Dat geeft ruimte om mild en ruimhartig te zijn, over en weer en naar elkaar, naar katholieken, evangelischen, baptisten, PKN'ers, hersteld-vrijgemaakten en wat dies meer zij. Als Christus maar wordt verkondigd. En als dat gebeurt, blij zijn. Je samen verheugen, omdat Christus' boodschap onze eigen grenzen overstijgt. Misschien kom je onzuivere motieven tegen. Dat kan bij een ander zijn, maar als je eerlijk bent, ook net zo goed bij jezelf. Ja, die typisch kleinschalige dingen als geldingsdrang, rivaliteit, afgunst. Maar wat doet het er eigenlijk toe? Wat telt is dat Christus wordt verkondigd, of het nu uit valse of oprechte motieven gebeurt. Dát het gebeurt – laat dat je verheugen!

Maurits Oldenhuis is predikant van Het Baken (GKv) in Bergschenhoek.

Om over na te denken

- Wat zou Paulus' manier van relativeren (letterlijk dus: in relatie met Christus brengen) kunnen veranderen aan de manier waarop jijzelf of anderen omgaan met persoonlijke omstandigheden?
- Probeer eens te bedenken wanneer Paulus' scherpe woorden van Galaten 1:8 (vervloekt is een ieder die een ander evangelie brengt) aan de orde zijn vandaag de dag, en wanneer zijn ruimhartige relativering van Filippenzen 1:18 (wat doet het ertoe; wat telt is dat Christus wordt verkondigd).
- Pas Paulus' woorden eens toe op het kerkelijke landschap van jouw omgeving of van ons land. Waar leidt dat dan toe? Wat zou gezamenlijke vreugde kunnen geven? Hoe zouden verhoudingen kunnen veranderen en/of relaties zich kunnen verdiepen?

Nieuws

Nieuwe pioniersplek CGK/NGK/PKN in Velsbroek

In Velsbroek (16.000 inwoners en deel van de gemeente Velsen) is per 1 oktober een pioniersplek gestart, die uitgaat van Het Kruispunt (PKN) in Velsbroek, de Goede Herderkerk (CGK) in Haarlem en de Wilhelminakerk (NGK) in Haarlem. Ook het lokale netwerk van kerken, Geloven in de Stad, is erbij betrokken. Hart voor Velsbroek, zoals de pioniersplek heet, wil de inwoners van Velsbroek met elkaar verbinden en een plek bieden waar mensen zich welkom voelen en waar ze met hun geloofsvragen en zoektocht naartoe kunnen. Daarvoor is men op zoek naar een missionair pionier.

Eén CGK/GKv/NGK-loket voor conflictbemiddeling

Sinds half november kennen de CGK, GKv en NGK een Interkerkelijke Commissie Geschiloplossing (ICG), waar predikanten, kerkenraden en kerkleden bij een conflict terecht kunnen. Deze gezamenlijke aanpak bleek nodig om de deskundigheid en onafhankelijkheid bij het oplossen van conflicten te vergroten. Waar mogelijk biedt de ICJ eerst een mediationstraject aan.

Promotie over de Afscheiding in Amsterdam

Op 1 december promoveert GKv-predikant Jan-Henk Soepenbergh aan de TU Kampen op het proefschrift *Op ongebaande wegen. De Afscheiding in Amsterdam (1835) als landelijke proeftuin voor vrije kerken*. Daarin schetst hij aan de hand van de afgescheiden gemeente in Amsterdam het geloofsleven en de geloofspraktijk van die tijd.

Komen en gaan

Beroepbaar gesteld in de GKv: Tj. van Dijk, eerder als dovenpredikant verbonden aan de GKv Zwolle-Zuid; in de NGK: R. Roest, verbonden aan de NGK Nijmegen en uitgezonden voor een missionair initiatief in Nijmegen-Noord. Nadat door recente keuzes daar zijn aanstelling is beëindigd, is Richard Roest beschikbaar voor nieuw missionair pionierswerk.

Preekbevoegdheid verleend in de NGK aan Tinko Blanken (Utrecht), tinkoblanken@gmail.com; Hinke van Abbema (Rotterdam), hinkevanabbema@telfort.com; in de GKv aan Jan Hooiveld, janhooiveld@gmail.com en Ronald Elzinga, elzingard@live.nl. Benoemd tot predikant in opleiding: NGK Apeldoorn: J.A.E. Dekker-de Groot (Apeldoorn); NGK Eindhoven: T. Blanken (Utrecht); NGK Emmeloord: J.H. Biewenga (Apeldoorn).

Hulp voor gemeenten rond vrouw in het ambt

In veel GKv-gemeenten vinden in de kerkenraad en de gemeente gesprekken plaats over het synodebesluit over de vrouw in het ambt. *OnderWeg* biedt een handreiking: op de website is een domein ingericht met veel materiaal vanuit verschillende gezichtspunten dat kan helpen bij de meningsvorming. Alle officiële rapporten en besluiten van de CGK, GKv en NGK zijn er te vinden, naast weblogs, opinieartikelen en handreikingen over hoe je het gesprek over dit thema goed kunt voeren. Zie www.onderwegonline.nl/vrouw-in-het-ambt.

-familieberichten-

*Gelukkig zijn zij die vanaf nu in verbondenheid met de Heer sterven.....
.... zij mogen uitrusten van hun inspanningen,
want hun daden vergezellen hen.*

Openbaring 14:13

De kerkenraad en gemeente van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Leerdam delen mee dat hun oud-predikant

Ds. G. van Keulen

op 2 november 2017 is overleden.

Van maart 1974 tot september 1979 diende hij onze gemeente.

Ds. Van Keulen heeft veel voor ons betekend waarin hij als toegewijde herder en leraar de gemeente zegenrijk gediend heeft.

Wij zullen ds. Van Keulen dan ook met dankbaarheid aan Onze Vader gedenken.

Wij bidden mevrouw Van Keulen en verdere familie de liefdevolle bescherming van de Here toe, waarvan hij blijmoedig getuigde.

Leerdam, november 2017

Geloofd zij God met diepst ontzag!
Hij overlaadt ons, dag aan dag,
met Zijne gunstbewijzen.
Ps. 68 : 10 (O.B.)

De kerkenraad van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Emmeloord ontving het verdrietige bericht van het overlijden van zijn oud-predikant

ds. G. van Keulen

Van 1965 – 1974 diende hij onze gemeente op zeer trouwe en liefdevolle wijze, ook in de moeilijke jaren 1967 en 1968.

Wij bidden zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen de nabijheid van onze Hemelse Vader toe.

preses, H.J. Doff
scriba, C. Kapitein.

GKv en NGK starten herenigingsproces

Met een gezamenlijke vergadering van hun landelijke besturen en een avondmaalsviering hebben de GKv en de NGK op 11 november in de Nieuwe Kerk in Kampen de eerste concrete stappen op weg naar kerkelijke eenheid gezet. *OnderWeg* was erbij.

beeld **Jacob Vinke**

In één van de workshops vertellen twintigers en dertigers uit beide kerken wat zij hopen en verwachten van de nieuwe kerk waar de GKv en de NGK naar op weg zijn: dankbaar voor en in verbondenheid met de traditie op een nieuwe manier ons geloof belijden.

> Bij de start van de bijeenkomst in de Nieuwe Kerk in Kampen krijgen zeven mensen uit de NGK, de GKv, de CGK en de PKN de gelegenheid in zeven minuten de aanwezigen te inspireren. Eén van hen is Janneke Burger-Niemeijer. 'Het is voor onze kinderen belangrijk dat we eerlijk zijn over ons eigen aandeel in alle kerkelijke ellende. Het is goed dat onze kinderen horen hoe we daarin naar elkaar toe gaan, en naar God toe gaan. Hoe we van genade leven en van hoop. Als "nieuwe" kerk zullen we nieuwe geschiedenis gaan maken. Ook dan zal er teleurstelling en frustratie zijn. We hebben het als kerk hard nodig om altijd transparant te blijven, daar kunnen we nu mooi in oefenen.'

's Middags is er veel tijd ingeruimd voor gesprekken in kleine groepjes, waar de NGK'ers en GKv'ers hun mooie, bittere en verdrietige ervaringen uit het verleden kunnen delen.

Onder het toezien oog van oud-hoogleraren van de TU Kampen deelt ds. Herman Scheffer van de GKv/NGK-samenwerkingsgemeente in Nijverdal zijn ervaringen en verlangens met de aanwezigen, inclusief de 'last' die het voor samenwerkingsgemeenten meebrengt dat ze in twee (soms zelfs drie) kerkverbanden meedraaien.

Er zijn dingen uit het kerkelijke en persoonlijke verleden die niet meer zijn goed te maken, omdat de betrokkenen zijn gestorven. De aanwezigen schrijven het heel concreet op briefjes en doen die in een stenen kruik op de avondmaalstafel. Daarbij wordt verwezen naar Psalm 56: God heeft onze tranen in zijn kruik gedaan. De kruik wordt door de beide voorzitters, Willem Smouter en Melle Oosterhuis, verzegeld en voor Gods aangezicht neergezet: 'Heer, we brengen het bij U.' Daarna geeft emeritus NGK-predikant Henk Schuurman, die in 1969 zijn gemeente in Creil zag scheuren, de aanwezigen de zegen van God.

In een lange rij lopen de vele honderden aanwezigen naar voren om brood en wijn te ontvangen, terwijl gezongen wordt: 'Toon mijn liefde, aan de ander, dien de ander, zo heb ik ook jou liefgehad.'

Iedereen wenst de mensen in zijn omgeving de vrede van Christus toe. Daarna worden brood en wijn gedeeld: 'Het lichaam van Christus, ook voor jou' en: 'Het bloed van Christus, ook voor jou'.

In de avondmaaldienst staat ds. Roel Venderbos stil bij Nehemia 1: 'Ik belijd de zonden die wij, Israëlieten, tegenover U hebben begaan, ook ik en mijn familie.' De aanwezigen zingen liederen van verootmoediging ('Als U niets dan zonden zag, Heer, mijn God, wie bleef in leven?') en vernieuwing ('Als er vergeving is, kan er genezing zijn en de weg van herstel kan beginnen'). Daarop volgt – hand in hand – een gezamenlijke schuldbelijdenis.

Zoals de leden van de GKv-synode en de Landelijke Vergadering van de NGK eerder op de dag kriskras door elkaar zaten, zo is ook de gelegenheidscontorij bij de afsluiting van de dienst een mix van NGK'ers en GKv'ers: 'Bless the Lord, my soul, and bless God's holy Name. Bless the Lord, my soul, who leads me into life.'

‘God heeft mijn weg omgebogen’

Marion Klapwijk (58) uit Capelle hoopt één ding heel sterk: dat mensen kracht ontlenen aan haar verhaal en er geen aanstoot aan nemen. ‘Ik weet dat ik ondanks mijn ernstige oogziekte niet blind zal worden. God heeft me daarvan overtuigd. Maar God gaat met iedereen mee, ook als je niet herstelt.’

tekst **Embert Messelink** beeld **Jaco Klamer**

Marion woont met haar man aan het randje van Capelle en kerkt in de Samenwerkingsgemeente Alexanderpolder (CGK/NGK). Ze groeide op in bevindelijke kringen: ‘Ik kom uit Delft, uit een beetje een zwaar nest, de Gereformeerde Bond. Ik kijk terug op een jeugd met heel lieve ouders, die mij bewust voorbereidden op het hemels koninkrijk. Van jongs af leerde ik dat een persoonlijke relatie met Jezus Christus het doel van mijn leven is, maar ook dat ik niet automatisch een kind van God ben. Ik had een diepe behoefte om er ook bij te horen. Ik zag mijn ouders wandelen met God, ik wilde dat ook. Op mijn achttiende heb ik het geloof echt gekregen.

Mijn ouders konden geen kinderen krijgen. Volgens de gynaecoloog was het medisch gezien onmogelijk. Mijn moeder was via het Leger des Heils tot geloof ge-

komen. Ze was een bijzondere vrouw in de kerkelijke gemeenschap waar we bij hoorden. Ik zie haar als een profetes. Ze zei: “God heeft mij twee kinderen toegezegd.” Toen de gynaecoloog volhield dat het niet kon, zei ze: “Wat zijn liefde wil bewerken, ontzegt Hem zijn vermogen niet.” Er kwamen twee kinderen. Zo heb ik al jong iets ervaren van de almacht van God en van de kracht van het gebed. Als mijn moeder in nood zat, deelde ze dat in het gezin. En ze bracht het bij God. Ze getuigde altijd al van Gods hulp als ze nog midden in de ellende zat. We hebben ooit vreselijk met huisvesting gezeten. Zij was ervan overtuigd: God gaat ons hieruit redden. Dat gebeurde ook.’

Je hebt het over ‘een zwaar nest’. Toch spreek je er met veel warmte over.
‘Wat ik moeilijk vind in de bevindelijke

hoek is de wijze waarop het geloof wordt beleden. Dat gebeurt aan de hand van menselijke criteria, zoals uiterlijk, kleding en mediagebruik. Ik ben door mijn eerste huwelijk in de Gereformeerde Gemeenten terechtgekomen. Ik heb daar veel dierbare kinderen van God ontmoet, maar hier had ik heel veel moeite mee. Mijn ervaringen met God werden betwijfeld. Uiteindelijk heeft dat me mijn huwelijk gekost. We begonnen gelijkgestemd, maar gaandeweg werd het geloof een twistpunt. Mijn man werd steeds ascetischer, hij tolereerde nauwelijks boeken. Lp’s en schilderijen konden ook niet. Ik heb zó geprobeerd erin mee te gaan, maar het lukte niet. Mijn huwelijk is echt op het verschil in geloof gebroken. Ik kreeg geen geloofsadem meer. Ik ben in 1998 bij hem weggegaan.’

Marion Klapwijk: 'Door de prediking in de PKN kwam ik weer op adem. Ik kreeg weer zicht op Jezus. Dat had ik nodig. God is mijn houvast geweest.'

Welke sporen heeft de scheiding in je leven getrokken?

'Ik kan mij niet heugen dat iemand in die kringen gescheiden was, ik was zondig in hun ogen. Zelf heb ik de scheiding als heel verdrietig ervaren. Ik had het gevoel mislukt te zijn in één van de belangrijkste aspecten van het leven. Dat gaf gevoelens van schaamte en schuld. Ik ben verhuisd, weg uit Krimpen. De twee oudste kinderen hebben zich in die tijd radicaal van het geloof afgekeerd. Als ik

aan tafel uit de Bijbel las, ging de oudste stampend naar boven. Ze projecteerden alles wat er gebeurd was op God. Ik heb ontzettend voor hen gebeden, ze zijn beiden weer tot geloof gekomen. De jongste heeft altijd onbekommerd met Jezus gewandeld.'

Hoe heb je je leven weer opgepakt?

'Ik ben teruggegaan naar de PKN. Daar ben ik heel erg alleen geweest, ik vond niet veel aansluiting. Het was zwaar: ik

had een pittige baan in het onderwijs en moest drie kinderen alleen opvoeden. Door de prediking kwam ik weer op adem. Ik kreeg weer zicht op Jezus. Dat had ik nodig. God is mijn houvast geweest.

In 2005 ben ik opnieuw getrouwd, met Jan. Ik heb geworsteld met de vraag of ik mocht hertrouwen na de scheiding. Ik was ook bang: zou het weer fout kunnen gaan? Ik heb er veel met God en mensen over gesproken. Ik geloof dat God mij door zijn Zoon vergeven heeft dat ik niet de kracht en wijsheid had om mijn eerste huwelijk heel te houden. Het mooiste van ons huwelijk is dat Jan en ik ons geloof gelijk belijden en beleven.

>> 'Mijn moeder zei: "God heeft mij twee kinderen toegezegd"' <<

>> Ontmoeting

En wat geweldig dat Jan zei, toen ik bijna niet meer kon zien: "Mijn ogen zijn jouw ogen, 24 uur per dag, 7 dagen per week." Zo is het huwelijk denk ik door God bedoeld.'

Je was branchedirecteur op het Albeda-college in Rotterdam, dat mbo'ers opleidt. Wat sprak je aan in die functie?

'Mbo'ers zijn in de regel kwetsbare kinderen. Het was een zwarte school. Ik kon daar echt het verschil maken. Ik heb er 28 jaar gewerkt, in verschillende functies. De grote uitdaging was om de weg te vinden naar het hart van het kind, hoe moeilijk dat ook kan zijn. Ik heb nooit een kind geschorst. Uitsluiting leidt tot radicalisering. Als het personeel het moeilijk vond zich te binden aan jongeren met excessief gedrag, probeerde ik dat vaak zelf. Je kunt een band met ze opbouwen en sommigen op het rechte pad brengen. Maar het is ook wel mislukt. Leerlingen die in de gevangenis belandden, ondanks mijn begeleiding. Dat doet me nog altijd veel pijn.

Ik heb genoten van de contacten met het werkveld en de lokale politiek, onder meer in het verbeteren van de kansen voor kansarmen. Ik herinner me een politiek besluit dat mbo'ers niet meer in de kinderopvang mochten werken. Dat moesten hbo'ers worden. Maar in heel Rotterdam werkten meer dan drieduizend mbo'ers in de kinderopvang, tot tevredenheid van het werkveld. Ik heb toen zwaar gelobbyd bij partijen die tegen het plan waren en we hebben het omgedraaid: laat hbo'ers de mbo'ers in de kinderopvang begeleiden. Dat gebeurde en iedereen was tevreden. Het is

>> 'Uitsluiting leidt tot radicalisering' <<

Marion Klapwijk: 'Ik vraag altijd aan mensen of ik voor ze mag bidden. Er is nooit iemand die nee zegt.'

ook beter voor de leerling: versjes zingen en luiers verschonen passen uitstekend bij het niveau van mbo'ers. Ontken je dat, dan ontnemen je hun kansen.'

Je bent nu weg bij het Albedacollege. Wat is er gebeurd?

'In april 2016 ben ik slechter gaan zien. Ik was al lange tijd onder controle vanwege glaucoom, maar het werd steeds slechter. Uiteindelijk constateerde de oogarts een enorm zichtverlies, maar hij kon geen oorzaak vinden. Eind oktober zag ik bijna niks meer. Weken later was de boodschap: u bent uitbehandeld. Dat heb ik niet geaccepteerd. Ik kreeg toen nog één onderzoek en bij dat onderzoek werd maculadegeneratie vastgesteld. Ik kreeg injecties in mijn oog, maar toch bleef mijn zicht achteruitgaan. Half december heb ik me volledig ziek gemeld.'

Hoe ging je daarmee om? Van een veel-eisende baan naar volledig ziek thuis en bijna blind?

'Mijn vader kreeg op zijn tachtigste parkinson. Hij zei: "Zou ik het goede van God aannemen, en het kwade niet?" Ik dacht:

zo wil ik het ook doen. Ik heb vanaf het begin gebeden dat ik kracht zou krijgen om mijn kruis te dragen achter Jezus aan. Dat was wat ik wilde, ook vanuit een zeker respect voor wetenschap. Het gaat nu eenmaal om een ziekte die niet te genezen is. Dat heeft mijn gebed bepaald. Ik ben niet boos geweest op God, daar heb ik ook helemaal geen reden toe. En toch lukte het me niet om het ziek zijn te accepteren. Integendeel, het beangstigde me steeds sterker dat ik niet meer zou kunnen zien. Ik zat op een zondag in de kerk en realiseerde me: over drie weken ben ik blind, maar ik ben helemaal niet klaar voor dat kruis dat op mijn schouders wordt gelegd. Ik was in paniek, afschuwelijk. Na de dienst heb ik gebruikgemaakt van de mogelijkheid om voor me te laten bidden. De man vroeg waar hij voor moest bidden. "Dat ik mijn kruis kan dragen", zei ik. "Wil je ook dat ik om genezing bid?", vroeg hij. "Graag", zei ik. Toen heeft hij alleen om genezing gebeden. Na dat gebed is er een enorme rust over me gekomen. In de week erna deelde ik die ervaring ook in mijn Bijbelstudiegroep en kreeg ik de vaste over-

Vrijgemaakte utopie

tuiging dat ik niet blind zou worden. Vanaf die week is de achteruitgang gestopt en de progressie begonnen. Maar in april was er een terugslag en stond ik weer op nul. Toen heb ik – denkend aan mijn moeder – in de kerk een getuigenis gegeven: “Ik blijf zien, ik zal niet blind worden.” Ik heb dat gedaan voor God, omdat Hij is wie Hij is. Na het getuigenis is er opnieuw progressie ontstaan. Momenteel gaat het weer wat achteruit. Ik moet leren dat God erbij is. Hij gaat een weg met me.’

>> ‘Ik blijf zien, ik zal niet blind worden’ <<

Weet je ook welke weg dat is?

‘Ja, ik denk dat God wil dat ik actief ben in zijn koninkrijk met de middelen die ik heb. Ik heb nu veel tijd voor gebed. Ik ben lid geworden van de gebedskring en van een internationaal gebedsnetwerk via de website jesus.net. Ik spreek op straat iedereen aan die met een roodwitte stok loopt. Daar zijn diepe vriendschappen uit ontstaan. Ik heb een gigantisch netwerk en kan veel voor mensen betekenen: juridisch, fiscaal, qua werk en inkomen. En ik vraag altijd of ik voor ze mag bidden. Er is nooit iemand die nee zegt.

Onze kerk heeft een missionaire opdracht voor de wijk. Daar is een project voor opgericht, Open Arms, waarin we ook met de GKv samenwerken. Elke dag vangen we talloze mensen op: er zijn maaltijden, taal- en computerlessen, er is een repaircafé, een kringloopwinkel en een Bijbelcafé. Ik geef taallessen. Ik wil mensen graag Nederlands leren, maar mijn grootste verlangen is om hen over Jezus te vertellen.’

Hoe kijk je terug op die heftige anderhalf jaar die achter je liggen?

‘Mijn baan in het onderwijs was mijn leven. Maar dat is voorbij en ik heb daar vrede mee. Ik weet dat God mijn Vader is. Ik weet dat Hij mij helemaal kan genezen, maar ik ben er niet obsessief mee bezig. Er is veel voor me geboden, ik heb de kracht daarvan ervaren. God heeft mijn weg omgebogen, mijn bagage uit het verleden kan ik gebruiken voor de taken in zijn koninkrijk. Het is erg vreugdevol om God als werkgever te hebben. Iedere dag kijk ik vol verwachting wat Hij geeft.’

Embert Messelink is zelfstandig tekstschrijver.

In de zomervakantie heb ik twee boeken gelezen over de breuk tussen de GKv en de NGK: de biografie van Ab van Langevelde over professor Veenhof, *In het klimaat van het absolute*, en *Verscheurd door trouw* van Johan Schaeffer. Van beide boeken werd ik intens verdrietig. Ze confronteerden me met zwarte bladzijden uit de geschiedenis van mijn kerk.

In 1998 schreef Hans Achterhuis een boeiende studie over de utopie, een literair genre waarin een ideale samenleving wordt geschetst die de mens op aarde kan realiseren. Hij tekent de utopie als een seculiere heilsverwachting, waarin ‘het nieuwe Jeruzalem’ niet meer ‘als gift van God verwacht werd’, maar werd opgevat als het resultaat van menselijk handelen. Achterhuis noemt een paar kenmerken van de utopie, onder andere het gewelddadige karakter, de onderschikking van het individu, de radicale breuk met het verleden, de nadruk op zuiverheid en daaruit voortvloeiende zuiveringen. Hij laat zien dat in het streven naar het ‘absoluut goede’ de utopie gemakkelijk in haar tegendeel omslaat. Ook wijst hij erop dat utopisch denken sterk aanwezig is in religieus fundamentalisme.

>> Werd een zuivere kerk nagestreefd in de weg van menselijk handelen? <<

De beschrijving van Achterhuis maakt me onrustig. Was er sprake van een vrijgemaakte utopie? Werd er kerkelijk geweld gebruikt? Mocht je wel een eigen mening hebben? Werd een zuivere kerk nagestreefd in de weg van menselijk handelen? Sloeg de droom niet in zijn tegendeel om? Kreeg het fundamentalistische denken geen vleugels? Het zijn – helaas – allemaal retorische vragen geworden.

De Open Brief en haar thematiek is nog steeds actueel. Ligt het fundament van de kerk in menselijke geschriften (belijdenis) en menselijk handelen (synodes) of in een persoon: Jezus Christus? Ligt dat fundament in het moderne streven naar een zuivere kerk of in de belijdenis dat de Zoon van God zijn gemeente vergadert (HC 21)? De geest van de vrijgemaakte utopie zit diep in ons. Veenhof had gelijk: het gaat allereerst om de reformatie van het hart.

Maarten Verkerk is onder meer bijzonder hoogleraar filosofie aan de TU Eindhoven en de Universiteit Maastricht.

Ruimte voor een #life hack

In de herfstvakantie ging ik als reisleader van een groep jongeren naar Taizé in Frankrijk. Als reisleader werk je in Taizé mee aan het programma door leiding te geven aan een internationaal groepje jongeren tijdens Bijbelstudie en corvee. Op de laatste dag vroeg mijn groepje of ik nog een life hack voor ze had; door de sfeer van Taizé kwamen deze jongeren op adem en stelden zij zich open.

tekst **Paul Smit**

Agenda

- 12 december 2017 (Groningen) en 8 januari 2018 (Wageningen): 'De grote vragen van jongeren'. ForumC organiseert met het Praktijkcentrum twee inspiratieavonden over geloof en wetenschap voor jongeren van 15 tot 18 jaar, hun ouders en jeugdwerkers. Zie www.praktijkcentrum.org/highlight/de-grote-vragen-van-jongeren.

- 19 en 20 januari 2018: Jeugdleadersconferentie BGO-Jeugdwerk in samenwerking met het Praktijkcentrum. Thema: Hou vast. Zie www.jeugdleadersconferentie.nl.
- 21 januari - 28 januari 2018: Week van gebed, met als thema: Recht door zee. Zie www.missionederland.nl/week-vangebed2018.

Anders dan Opwekking of de New Wine-zomerconferentie – waar deelnemers zelf hun programma samenstellen – richt Taizé zich op vaste groepen, die samen een programma volgen. De groepjes worden op de eerste dag voor de rest van de week ingedeeld, met als uitgangspunt dat iedereen maximaal één bekende in de groep heeft. Aan de ene kant biedt dat veiligheid, omdat je samen naar het groepje gaat, aan de andere kant ook spanning, omdat je veel nieuwe mensen leert kennen. Mijn groepje bestond uit vijf Duitsers en twee Finnen. Het dagelijkse programma in Taizé begint met een Bijbelintroduktie door één van de broeders; hij bespreekt de Bijbeltekst van die dag en verbindt daar een thema aan. Na de introductie gaat elke reisleader met zijn of haar eigen groepje aan Bijbelstudie doen.

Druk

Terwijl de jongeren elkaar de eerste dag nog een beetje voorzichtig aan stonden te kijken, ontstond er al snel een vertrouwde onderlinge verstandhouding. Dit kwam doordat ze elkaar vertellen in welke omstandigheden ze leven, hoe ze thuis hun dagen vullen en hoe de Bijbel-

Life hack

Een *life hack* is een tip waardoor je alledaagse dingen of kennis kunt gebruiken om je dagelijks leven te ordenen, of het nu gaat om onbenullige probleempjes of ingewikkelde situaties. Een voorbeeld van een onbenullige *life hack*: schuif het lipje van een frisdrankblikje aan het haakje van een kleeplijst; daarna kun je aan het oog van het lipje nog een tweede kleeplijst hangen. Typisch een tip die makkelijk is en het leven iets kan veraangenamen.

studietheema's hun eigen leven raken. Er bleken veel meer overeenkomsten te zijn dan verschillen. Alle jongeren hadden maar zelden een week om op adem te komen, hoe verschillend hun achtergronden ook waren. Ze herkenden bij elkaar de groepsdruk door leeftijdsgenoten, de druk om te slagen vanuit school of de prestatiedruk vanuit hun ouders. En dan gaat het niet zozeer over de hoeveelheid werk of het gebrek aan tijd, maar vooral over het niet willen teleurstellen van hun ouders en vrienden. Net als veel

De druk die jongeren ervaren gaat niet zozeer over de hoeveelheid werk of het gebrek aan tijd, maar vooral over het niet willen teleurstellen van hun ouders en vrienden.

Nederlandse jongeren kennen ook deze internationale leeftijdsgenoten die overspannen zijn, doordat de druk om te voldoen aan de verwachtingen te groot werd.

Gelijkwaardig

Dat ze zo open met mij als volwassene over deze thema's spraken, was voor deze jongeren geen vanzelfsprekendheid. Ook daarin verschilt deze groep in Taizé niet veel van de jongeren die ik ontmoet als kerkelijk jeugdwerker. Jongeren hebben niet veel gelijkwaardige contacten met volwassenen. Veelal ervaren jongeren de boodschap van volwassenen als: luister maar naar wat ik je te vertellen heb. Waarna datgene wat er verteld wordt vaak niet echt landt bij de jongeren. Dat kan komen door verschillen in taalgebruik, maar meestal door het gebrek aan aansluiting bij de situatie van de jongeren. Zeker als het gaat over vertrouwen op God of over geloof in zijn Zoon, gebruiken volwassenen vaak woorden en voorbeel-

den die buiten de leefwereld van de jongeren blijven. Zo'n moment van contact mist dan zijn doel en dat is zonde.

Het is zo belangrijk dat volwassenen echt naar jongeren willen luisteren. Daar gaat het om bij gelijkwaardigheid: moeite doen om de ander te begrijpen, niet om zelf begrepen te worden. Alleen dan ontstaat er ruimte voor echte uitwisseling.

Concreet

Door onze gesprekken tijdens de week in Taizé ontstond bij deze internationale groep jongeren de ruimte om mij te vragen naar een *life hack*. Ik heb hun deze gedachte meegegeven: wees jezelf, op de best mogelijke manier die in je zit. En die gedachte kwam binnen. Juist omdat we een hele week met elkaar gepraat hadden over onszelf werd deze op zich vrij algemene tip heel persoonlijk. De jongeren hadden verteld wie ze zijn, wat hen raakt en waar ze mee worstelen. Het nagesprek over de *life hack* ging daardoor heel concreet over hoe ze ieder voor zich op de best mogelijk manier zichzelf kunnen zijn.

Daar in Taizé drong nog een andere tekst zich aan mij op: 'Kom naar Mij, jullie die vermoeid zijn en onder lasten gebukt gaan, dan zal Ik jullie rust geven' (Matteüs 11:28). Als we in de gemeente van Christus voor jongeren één uitspraak van Jezus zouden moeten kiezen die bij deze tijd past, dan is het wel deze. Wat zou het

mooi zijn als we samen met jongeren tot de ontdekking en erkenning komen dat onze vermoeidheid en onze onrust ons naar Jezus brengen.

Paul Smit is jeugdwerkadviseur bij het NGK Jeugdwerk. Met bijdragen van Martine Versteeg (NGK Jeugdwerk) en Anko Oussoren (Praktijkcentrum GKv).

Media/tips

- Denk het idee dat jongeren uitgedaagd moeten worden eens om. Stel juist de uitdaging om rust te zoeken en geen activiteit te gaan doen. Niet op een avond een aantal hoofdstukken uit de Bijbel bespreken, maar samen één Bijbelboek lezen en in een appgroep stilstaan bij ieders gedachten over dat ene boek.
- Creëer voor jongeren plekken waar ze even stil kunnen staan in hun drukke leven. Een groeiende groep jongeren is bezig met zingevingsvragen, maar vindt weinig ruimte in hun dagelijkse ritme om daar goed over na te denken. Een viering waarin ruimte is voor stilte en symboliek (zoals in Taizé, maar het kan ook anders) kan daarbij aansluiten: bijvoorbeeld samen bidden of een kaars aansteken voor iemand.

>> Jongeren hebben niet veel gelijkwaardige contacten met volwassenen <<

CGK moet hermeneutische vragen onder ogen zien

Op een studiedag die ik bezocht stond een vrijgemaakt boek over het Schriftverstaan centraal – *Gereformeerde hermeneutiek vandaag* – maar vreemd genoeg moest ik naderhand vooral aan de Christelijke Gereformeerde Kerken denken. Kampen gaat de uitdaging tenminste aan. Nu Apeldoorn nog.

tekst **Jan Mudde**

In *Gereformeerde hermeneutiek vandaag* nemen docenten aan de TU Kampen het als een gegeven dat de wijze waarop Gods Woord verstaan en toegepast wordt mede beïnvloed wordt door de persoon en situatie van de lezer(s). Dat blijkt alleen al uit het feit dat de wijze waarop christenen en kerken de Bijbel verstaan en op zichzelf betrekken mede beïnvloed wordt door de eigen (ervarings)kennis, cultuur en context. Aandacht voor de rol van de hoorder in het Schriftverstaan is volgens Kampen daarom onontkoombaar en ook nodig.

In het verleden wilde Kampen hier eigenlijk niet aan. Kom je met deze aandacht voor de eigen rol van de lezer niet in subjectief vaarwater terecht en wordt niet alles relatief? Dreigt daardoor het gezag van Gods Woord niet tekort te komen? Kampen is er echter van overtuigd geraakt dat de aandacht voor de horende mens geïntegreerd kan worden in een door de Bijbel zelf bepaald en beheerst kader. Het boek legt daarvan verantwoording af en geeft van dat kader een schets.

Drama

Binnen het kerkverband waarvan ik deel uitmaak (de NGK) is de vraag naar de rol die de eigen cultuur en context bij het verstaan van de Schriften spelen, en mogen spelen, ook aan de orde, onder meer in de rapporten die geschreven zijn over de vrouw in het ambt en over homoseksualiteit. Binnen de CGK in hun totaliteit en binnen Apeldoorn krijgt deze hermeneutische vraag echter opmerkelijk weinig aandacht, uitzonderingen daargelaten. Toch dringt die vraag zich ook met grote kracht aan de CGK op en wel van binnenuit.

Op haar synode heeft de CGK begin dit jaar besloten het gebruik van dans en drama in de eredienst af te wijzen. Dit is een wel zeer opmerkelijk besluit, gelet op de rol van het drama in de Woordbediening van met name Ezechiël en Jeremia, maar ook in de prediking van de Heer Jezus zelf. Het besluit staat zo overduidelijk op gespannen voet met de Bijbelse gegevens dat de onvermijdelijke conclusie luidt dat de eigen cultuur van

de mannenbroeders en het verlangen die te behouden van doorslaggevende betekenis voor dit besluit zijn geweest, meer dan het door hen beleden *tota* en *sola Scriptura*.

Nog een voorbeeld. In het rapport van de CGK over homoseksualiteit staan allerlei uitspraken die zozeer verweven zijn met onze 21ste-eeuwse cultuur en de wijze waarop wij daarin homo's hebben leren kennen dat maar één conclusie getrokken kan worden: hier is de cultuur waarin wij leven van bepalende betekenis voor het geformuleerde standpunt. Zo geven de auteurs van het rapport te kennen dat zij persoonlijk homo's van harte een homoseksuele relatie gunnen. Vanuit sympathie wensen zij hun 'broeders en zusters in hun diepe verlangen tegemoet te kunnen komen.' Wie herkent dit niet? Toch staat deze gunnende houding op gespannen voet met de Bijbelse gegevens die betrekking hebben op homoseksueel verkeer. Dat wordt in de Bijbel namelijk op één lijn geplaatst met onder meer ontucht, afgodsdienst, overspel en

Aandacht voor de rol van de hoorder in het Schriftverstaan is volgens Kampen onontkoombaar en ook nodig.

diefstal. Het lijkt me ondenkbaar dat de CGK vanuit sympathie ontuchtplegers, afgodendienaars, overspelers en dieven in hun diepe verlangen tegemoet wil komen. Waarom homo's dan wel? Dat is onmiskenbaar een kwestie van ervaringskennis en cultuur.

Ook kijken de auteurs van het rapport met schaamte terug op het verleden

>> *Kom je met aandacht voor de lezer niet in subjectief vaarwater?* <<

waarin degenen die zich schuldig maakten aan homoseks de doodstraf kregen. Zij willen daarover schuld belijden. Hoe sympathiek dit ook is, de houding van de vaders is meer in lijn met de directe Bijbelse gegevens dan die van de CGK. Ook daarvoor is onze eigen cultuur in hoge mate leidend.

De besluiten en uitspraken van de CGK roepen dus om een open bezinning op de vraag naar de rol van de hoorder in

de omgang met en het toepassen van de heilige Schrift. Maar de CGK sluit er de oren voor. En Apeldoorn ook.

Snoepje

Op de studiedag over *Gereformeerde hermeneutiek vandaag* was vanuit de TU Apeldoorn professor Arnold Huijgen aanwezig om te reageren op het boek uit Kampen. Zijn sympathieke verhaal met allerlei behartenswaardige kanttekeningen heb ik vooral beluisterd tegen de hierboven beschreven achtergrond. Zou het ervan komen? Zou vanuit de TU Apeldoorn royaal erkend worden dat de hermeneutische vragen zoals die door Kampen gesteld worden legitiem zijn?

Zou er in de spiegel gekeken en ronduit toegegeven worden dat onze vaderlandse en kerkelijke cultuur onmiskenbaar een stempel op de eigen omgang met de Bijbel zetten? Helaas niet.

Huijgen stelde weliswaar voorop dat de TU Apeldoorn en de TU Kampen voor dezelfde uitdagingen staan en dat zij elkaar buitengewoon hard nodig hebben in de complexe vragen van de hermeneutiek vandaag, maar hij benoemde niet concreet aan welke uitdagingen hij dacht. De CGK zelf kwam al helemaal niet in het

blikveld. En op een aangelegen punt – het 'in de uitleg en de verwerking van de Schrift vrijmoedig gebruikmaken van inzichten uit de geschapen werkelijkheid' – sprak hij vooral, zoals de CGK dat richting andere kerken plegen te doen, zorg uit. 'Ik vrees dat "de geschapen werkelijkheid" een chiffrage kan worden voor de theologische *flavour of the week*.' Maar de aan de ervaringswerkelijkheid ontsproten sympathie voor homo's dan en de van onze cultuur geleerde aversie tegen de doodstraf voor homo's? En het besluit om drama uit de kerk te weren? Die behoren niet tot het snoepje van de week?

Ik zie ernaar uit dat ook Apeldoorn de moed opbrengt om, in het licht van heel de Schrift, werkelijk in te gaan op de vraag waarvoor Kampen inmiddels niet meer wegloopt. Gelet op de interne discussies en besluitvorming zijn er dringende redenen voor. En ik vertrouw erop dat dat de verbinding binnen de CGK en de verbondenheid met de GkV en de NGK ten goede zal komen.

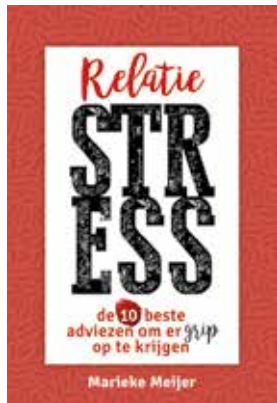
Jan Mudde is predikant van de Wilhelminakerk (NGK) in Haarlem.

Relatiestress

De 10 beste tips om er grip op te krijgen
Marieke Meijer

In elke relatie, ook elke liefdesrelatie zijn strubbelingen. Soms weet je even niet meer hoe je verder moet. Je voelt je niet gehoord, raakt elkaar kwijt en denkt dat het nooit meer goed gaat komen.

Marieke Meijer begeleidt mensen met relatieproblemen en heeft gemerkt dat eenvoudige inzichten en tips grote invloed op relaties kunnen hebben.

In dit boek beschrijft ze tien in de praktijk beproefde manieren om stress aan te pakken. Met die handvatten kun je zelf stressvolle situaties positief leren beïnvloeden, ook als je partner het allemaal niet zo nodig vindt.

De kern van het boek is de liefde van God voor mensen. Wij kunnen liefhebben door zijn liefde voor ons.

Buijten & Schipperheijn Motief

120 p. - € 13,95 - www.buijten-motief.nl - in de boekhandel

Wat bezielt me?

Wat mij bezielt is dat God van mij houdt. Ongelooflijk! Ik zoek bezieling om dat nog beter te kunnen ervaren. Jij ook? Neem een proefabonnement op christelijk magazine OnderWeg.

Ga naar onderwegonline.nl/gratis

Drie maanden gratis, stopt automatisch.

OnderWeg
Inspiratie voor reisgenoten

... EEN MOOI FAMILIEPORTRET?

Helaas is het verhaal achter deze foto niet zo mooi. Elizabeth is weduwe. Haar man is vermoord door Boko Haram omdat hij weigerde zijn geloof in Jezus Christus op te geven. Elizabeth zorgt nu alleen voor haar vijf kinderen, haar familie.

Als christenen mogen we het begrip 'familie' breed zien. Ook broeders en zusters die vervolgd worden maken daar deel van uit. U kunt hen helpen door aan SDOK na te laten. Meer weten? Vraag de gratis brochure aan via sdok.nl/nalaten of bel mij via 0183-561186.

André van Grol,
directeur SDOK

Nalaten aan vervolgte christenen